

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE ÇALIŞAN BİREYLERDEKİ MADDİ YOKSUNLUĞUN
BELİRLEYİCİLERİ: MİKRO VERİ ANALİZİ

YAZAR
TÜLİN TURGUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL ÇAKMAK

ORDU-2024

TEZ KABUL SAYFASI

TÜLİN TURGUT tarafından hazırlanan “**TÜRKİYE’DE ÇALIŞAN BİREYLERDEKİ MADDİ YOKSUNLUĞUN BELİRLEYİCİLERİ: MİKRO VERİ ANALİZİ**” başlıklı bu çalışma, **11.11.2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Prof. Dr. Seval MUTLU ÇAMOĞLU Ordu Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İmza
Üye	Doç Dr. Selcen ÖZTÜRK Hacettepe Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İmza
Üye	Dr. Öğr. Üyesi İsmail ÇAKMAK Ordu Üniversitesi / Ünye Meslek Yüksekokulu	İmza

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

TÜLİN TURGUT

ÖZET

İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE ÇALIŞAN BİREYLERDEKİ MADDİ YOKSUNLUĞUN BELİRLEYİCİLERİ: MİKRO VERİ ANALİZİ

TÜLİN TURGUT

Maddi yoksunluk, yaşanan ülkenin ekonomik şartlarına göre temel ihtiyaçların yeterli düzeyde karşılanamaması ve arzu edilen yaşam koşullarından uzak kalınması olarak değerlendirilir. Bu doğrultuda, çalışan bireylerin maddi yoksunluklarının diğerlerine kıyasla daha az olduğu düşünülebilir fakat çalışan bireylerdeki maddi yoksunluk riski de oldukça yüksektir. Sebepleri ve belirleyicileri araştırılarak çalışan bireylerdeki maddi yoksunluğa sebep olan faktörler tespit edilip, riskler azaltılabilir. Bu bağlamda çalışmada TÜİK 2013-2018 ve 2022 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması mikro veri setleri kullanılarak, Türkiye’de çalışan bireylerdeki maddi yoksunluk olgusu çok yönlü olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın ilk fazında çalışanların sosyo-ekonomik, demografik ve çevresel faktörlerinin maddi yoksunlukta ayrıştırıcı bir etkisinin olup olmadığına odaklanılmıştır. İkinci fazda çalışılan sektörlerle, üçüncü fazda ise mesleklere ve çalışılan pozisyonlara odaklanılarak maddi yoksunluk yaşama olasılığında sektörel ve mesleki bir ayrışmanın olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan logit ve marjinal etkiler analizler sonuçları, Türkiye’de çalışan bireylerin maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim, sağlık durumu ve gelir gibi sosyo-ekonomik ve demografik faktörler özelinde ayrıştığını ve bunlar arasında eğitimin en belirleyici faktör olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanında çalışma, imalat ve inşaat sektöründe çalışmanın diğerlerine kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılığını arttırdığını, sağlık ve eğitim sektöründe çalışmanın ise azalttığını göstermiştir. Son fazda yapılan analizler ise çalışılan işteki pozisyonun ve mesleğin maddi yoksunlukta ayrıştırıcı etkisini ortaya koymuştur. Çalışmanın sonuçları ayrıca, pandemi ve son dönem ekonomik görünümün çalışan maddi yoksunluğunda etkili olduğunu göstermiştir. Çalışmanın sonucunda, üç fazda incelenen çalışan maddi yoksunluğuna ilişkin analiz sonuçları tartışılmış ve çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Maddi Yoksunluk, Logit Model, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

ABSTRACT

DEPARTMENT OF ECONOMICS

DETERMINANTS OF MATERIAL DEPRIVATION AMONG WORKING INDIVIDUALS IN TURKEY: MICRO DATA ANALYSIS

TÜLİN TURGUT

Material deprivation is assessed as the inability to meet basic needs at an adequate level and the inability to achieve desired living conditions according to the economic conditions of the country in which one lives. In this context, it can be presumed that the material deprivation of working individuals is less than that of others, but the risk of material deprivation among working individuals is also quite high. These risks can be reduced by investigating the reasons and determinants and identifying the factors that cause material deprivation in working individuals. In this context, this study analysed the phenomenon of material deprivation in working individuals in Turkey from multiple dimensions using the microdata sets of the TURKSTAT 2013-2018 and 2022 Income and Living Conditions Survey. The first phase of the study focused on whether the socio-economic, demographic, and environmental factors of employees had a differentiating effect on material deprivation. The second phase examined the sectors in which these individuals worked, while the third phase investigated the professions and positions held, aiming to identify any sectoral and occupational disparities in the likelihood of experiencing material deprivation. The results of the logit and marginal effects analyses revealed that the probability of experiencing material deprivation among employed individuals in Turkey varied based on socio-economic and demographic factors, such as age, gender, marital status, education, health status, and income. Among these, education emerged as the most decisive factor. Additionally, the study showed that working in the manufacturing and construction sectors increased the likelihood of material deprivation compared to other sectors, while employment in the health and education sectors reduced this likelihood. The final phase of the analysis highlighted the differentiating effect of job position and occupation on material deprivation. The results of the study also showed that the pandemic and the recent economic conditions had a significant impact on employee material deprivation. The study was concluded with a discussion of the results concerning material deprivation among workers across the three phases, alongside various recommendations

Key Words: Material Deprivation, Logit Model, Income and Living Conditions Research

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda konu seçiminden araştırmanın yürütülmesine dek bilgi birikimi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, sabrını esirgemeyen çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi İsmail ÇAKMAK’a danışmanlığı için teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her alanında sabırla ve anlayışla bana güç veren, sevgisi ve fedakarlıklarıyla yolumu aydınlatan canım annem Gönül TURGUT’a ve babam Dursun TURGUT’a, bu süreçte bana yol gösteren ve her zaman yanımda olan sevgili ablalarım Taliye TURGUT ve Tülay AYGÜN’e ve desteği için eniştem Hasan Semih AYGÜN’e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma sürecim boyunca desteğini her daim üzerimde hissettiğim sevgili dostum Hatice GÜNER’e ve tez döneminde yardımlarını esirgemeyen yüksek lisans arkadaşlarım Tuba ÇAT’a ve Eylem KARTAL’a da ayrıca teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL SAYFASI	ii
ETİK BEYANI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. İKİNCİ BÖLÜM	4
2.1. MADDİ YOKSUNLUK TANIMI VE ETKİLERİ	4
2.1.1. Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi	4
2.1.2. Yoksulluğun Türleri	6
2.1.2.1. Mutlak Yoksulluk ve Görelî Yoksulluk	6
2.1.2.2. Objektif Yoksulluk ve Subjektif Yoksulluk	7
2.1.2.3. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk	8
2.1.2.4. Çok Boyutlu Yoksulluk	8
2.1.2.5. Kronik Yoksulluk ve Geçici Yoksulluk	9
2.1.2.6. Kırsal Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu	9
2.1.3. Maddî Yoksunluk Kavramına Genel Bir Bakış	12
2.1.3.1. Maddî Yoksunluğun Kavramsal Çerçevesi	12
2.1.3.2. Maddî Yoksunluk ve Yoksulluk İlişkisi	14
2.1.3.3. Maddî Yoksunluk ve Sosyal Dışlanma İlişkisi	16

2.1.3.4. Maddi Yoksunluğun Nedenleri	17
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	19
3.1. MADDİ YOKSUNLUK İLE İLGİLİ LİTERATÜR.....	19
3.1.1. Mikroekonometrik Yöntemler Kullanılarak Yapılan Maddi Yoksunluk Araştırmaları	19
3.1.1.1. Maddi Yoksunluğa Yönelik Yapılan Logit/Probit Modeli Analiz Çalışmaları	20
3.1.2. Makroekonometrik Yöntemler Kullanılarak Yapılan Maddi Yoksunluk Araştırmaları	24
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	27
4.1. VERİ ve YÖNTEM.....	27
4.1.1. Veri	27
4.1.1.1. Sosyo-ekonomik ve Demografik Değişkenlere İlişkin Genel Bilgiler	30
4.1.1.2. Sektörel Değişkenlere İlişkin Genel Bilgiler.....	33
4.1.1.3. Meslek Değişkenlerine İlişkin Genel Bilgiler	35
4.1.2. Yöntem	36
4.1.2.1. Logit Model	36
4.1.2.2. Probit Model.....	37
5. BEŞİNCİ BÖLÜM	39
5.1. BULGULAR	Error! Bookmark not defined.
5.1.1. Sosyo-ekonomik ve Demografik Belirleyicilere İlişkin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analizleri Sonuçları	39
5.1.2. Sektörel Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ile Analizi.....	41
5.1.3. Meslek Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ile Analizi	43
6. ALTINCI BÖLÜM	45

6.1. TARTIŞMA ve SONUÇ	45
KAYNAKLAR.....	52
ELEKTRONİK KAYNAKLAR	64
EKLER	67
EK-1 Sosyo-ekonomik ve Demografik Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Probit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları	67
EK-2 Sektör Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Probit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları	68
EK-3 Meslek Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Probit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları	69
ÖZGEÇMİŞ	70

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1 Maddi Yoksunlukta Makroekonometrik Yöntemler Kullanan Seçili Çalışmalar	24
Tablo 4.1 Maddi Yoksunluk Fert Anket Soruları.....	28
Tablo 4.2 Maddi Yoksunluk Sorularına İlişkin Gözlem ve Yüzde Dağılımı	29
Tablo 4.3 Sosyo-ekonomik ve Demografik Özelliklerine İlişkin Gözlem ve Yüzde Oranları	31
Tablo 4.4 Sosyo-ekonomik ve Demografik Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri	33
Tablo 4.5 Çalışan Bireylerin Bağlı Oldukları Sektörlere İlişkin Gözlem ve Yüzde Oranları	34
Tablo 4.6 Çalışan Bireylerin Bağlı Oldukları Sektörlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri	34
Tablo 4.7 Çalışan Bireylerin Sahip Oldukları Mesleklere İlişkin Gözlem ve Yüzde Oranları	35
Tablo 4.8 Çalışan Bireylerin Sahip Oldukları Mesleklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri	36
Tablo 5.1 Sosyo-ekonomik ve Demografik Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları	40
Tablo 5.2 Sektör Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları	42
Tablo 5.3 Meslek Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları	43

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1 Yoksulluğun Nedenleri ve İlişkileri Zinciri	5
Şekil 2.2 Türkiye'ye Ait 2003-2023 Yılları Gini Katsayıları Grafiği	11
Şekil 2.3 2023 Yılı Gini Katsayısı Türkiye Ortalamasının Altında Kalan İstatistiki Bölgeler.....	11
Şekil 2.4 Maddi Yoksunluk Oranları 2013-2021 Yıllarına İlişkin Ayrıntılı Bilgi Grafiği	14

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ÇBYE	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GYKA	: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması
OECD	: Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

1. GİRİŞ

Yoksulluk, geçmişten günümüze her evredeki önemli toplumsal olgulardan biri olmuştur. İnsanların yüksek refah seviyesi, daha rahat, huzurlu ve yaşanabilir bir hayata sahip olabilmesi için, özellikle bazı ülkelerde ve bazı zamanlarda yoksullukla mücadele etmesi gerekmektedir. Çalıştığı halde kendisine ve ailesine gerekli refah düzeyini sağlayamayan bireyler mevcut olmakla birlikte buna yönelik yeterli düzeyde sosyal politika çalışmaları yürütülmektedir. Ancak yoksulluk kavramı sadece gelir düzeyi ve gelir üzerinden okunmamalıdır. Yoksulluk, toplumda insanların yalnızca gıda, giyecek, barınma, ısınma vb. ihtiyaçlarını karşılayamaması anlamına da gelmemektedir. Yoksulluk, insani gelişme düzeyinde olamama durumu, insan haklarından ve temel gereksinimlerden yoksun olmak gibi alt göstergeler özelinde de genişletilmelidir.

Geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren yoksulluk, zamanla küresel bir sorun haline gelmiştir. Yoksulluk temelde gelire dayalı algılansa da bunun çok ötesinde farklı boyutlara dayanmaktadır. Benzer gelir düzeyine sahip bireylerin farklı alanlarda yoksunluk gösterdikleri bilinmektedir. İnsanların yaşadıkları ülkenin koşulları, sosyo-ekonomik, demografik, çevresel etkenler ve ekonomik farklılıklar, yoksunluklarda farklılaşmalar doğurabilmektedir. Bunların dışında farklı bakış açıları ve farklı değerler de yoksunluk kavramını etkilemektedir. Yoksunlukların, bireyleri yaşamında fiziksel, ruhsal ve bilişsel açıdan olumsuz yönde etkilediği de görülmektedir.

1970'li yılların sonunda ortaya çıkan maddi yoksunluk kavramı, sosyal politikalara yönelik engelleri en aza indirmek amacıyla yapılan çalışmalarda önemli derecede katkı sağlamaktadır. Toplumda bireylerin maruz kaldığı fırsat eşitsizliğini azaltmak adına yapılan çalışmalarda maddi yoksunluk kavramının yer aldığı bilinmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'de çalışanların maddi yoksunluklarını etkileyen faktörleri analiz etmektir. Bu bağlamda çalışma, Türkiye'deki çalışan maddi yoksunluğuna üç fazda yaklaşmıştır. İlk olarak çalışmada çalışan bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, sağlık durumu ve kronik hastalığa sahip olup olmama gibi çeşitli sosyo-ekonomik, demografik ve çevresel faktörlerinin maddi yoksunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci olarak, çalışmanın temel odağı çalışan bireyler olduğundan, maddi yoksunluğun çalışılan sektörler özelinde farklılaşıp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Son

olarak ise çalışanların mevcut işlerindeki pozisyonları dikkate alınarak meslek farklılıklarının maddi yoksunlukta ayrıştırıcı bir etkisinin olup olmadığı gözlenmek istenmiştir. Böylece çalışmada, çalışan bireylerdeki maddi yoksunluk çok boyutlu olarak ele alınmıştır. İlk fazdaki analizler ile hangi sosyo-ekonomik, demografik ve çevresel faktörün maddi yoksunluk yaratmada daha fazla etkili olduğu tespit edilmiş olacaktır. Böylece, yapılacak analizlerin çalışan bireylerin maddi yoksunlukları ile mücadelede politika yapıcılara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. İkinci fazda odak, sektörler olduğundan hangi sektörde çalışan bireyin diğerlerine kıyasla daha fazla maddi yoksunluk çektiği ortaya konabilecek ve buna karşı önlem politikaları oluşturulabilecektir. Son olarak ise analizler profesyonel meslekler özelinde derinleştirileceğinden, hangi pozisyondaki çalışanın daha fazla maddi yoksunluğa maruz kalabildiği görülebilecek ve benzer şekilde önlemler alınabilecektir. Bu bağlamda çalışma, çalışan maddi yoksunluğuna bütüncül bir bakış açısı ile yaklaştığından alan yazınına önemli bir katkısının olabileceği düşünülmektedir.

Yukarıda açıklanan tüm bu hedefler doğrultusunda bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu 2013, 2018 ve 2022 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) mikro veri setleri kullanılmış ve ilgili veriler Logit yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmada logit model ile birlikte marjinal etkiler analizi de yapılarak söz konusu değişkenlerin etki gücü analiz edilmiştir. Çalışma, birden fazla yıldaki maddi yoksunluğu analiz ettiğinden geçmişten günümüze maddi yoksunluktaki seyri de ortaya koymuş olacaktır. Çalışma bu yönüyle de ilgili alan yazınına önemli katkılar sunacaktır. 2013, 2018 ve 2022 yıllarındaki sosyo-ekonomik, demografik ve çevresel faktörler, çalışılan sektörler ve mevcut işteki çalışılan pozisyonların maddi yoksunluktaki etkilerini tespit edebilmek maksadı ile yapılan logit analizlerinin sağlamlığı ve tutarlılığının test edilebilmesi için çalışmada ayrıca probit analizleri de yapılmıştır.

Bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde giriş, ikinci bölümünde yoksulluk ile ilgili genel bilgilendirmeleri takiben yoksulluk türleri açıklanmıştır. Ayrıca maddi yoksunluk kavramı ve ortaya çıkışı genel çerçevede sunulmuştur. Bu kavramların beraberinde sosyal dışlanmaya da yer verilmiş ve aralarındaki ilişkiye değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, literatürde maddi yoksunluk üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Ulusal ve uluslararası çalışmalar, makroekonomik ve mikroekonomik açıdan değerlendirilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde, çalışmada kullanılan verilere ve yöntemlere dair açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise yapılan analizlerinin bulgularına yer verilmiş, son bölümde ise elde edilen bulgular tartışılmıştır.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. MADDİ YOKSUNLUK TANIMI VE ETKİLERİ

2.1.1. Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi

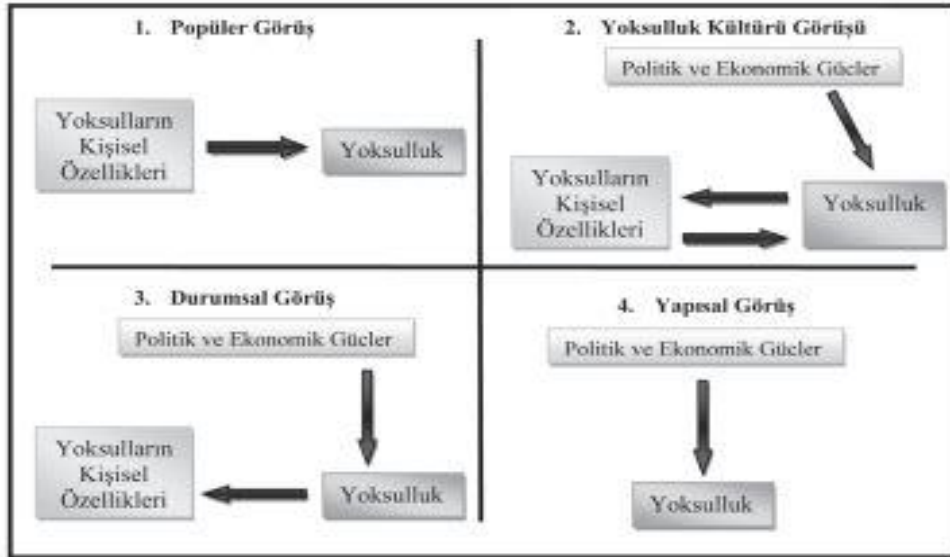
Türk Dil Kurumu (TDK, Güncel Sözlük) (2023), tanımına göre yoksul, geçimini güçlüklerle devam ettirmeye çalışan kimse anlamına gelmektedir. Yoksulluk ise insanların yaşadıkları ülkede düşük gelir düzeyi veya geliri olmayanların yaşamalarına sebep olan durum ve ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Oxford (Güncel Sözlük) (2022), tanımına göre yoksulluk, çok az sayıda veya hiç mal varlığı olmama, mahrumiyet şeklinde tanımlanmaktadır. Dünya Bankası (1990) tanımlamasına göre yoksulluk, yeterli yaşama standardına ulaşamamış bireylerin bulunduğu durumu ifade etmektedir. OECD (2021) yoksulluğu bireyin her alana ilişkin yoksun olma durumu olarak ifade etmiştir. Buradaki “her alan”dan kasıt, ekonomik, sağlık, politika, sosyo-kültürel ve güvenlik gibi alanlardan yoksun olma durumudur. TÜİK (2023a)’e göre yoksulluk ise, sadece açlık ve barınma ihtiyacı olarak değil belirli bir gelir düzeyinin altında kalmak olarak ifade edilmektedir.

Yoksulluk, alan yazınında farklı çalışmalar ve araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. 1886 yılında yoksulluk ile ilgili ilk çalışmaları Charles Booth başlatmıştır (Bilgiç, 2020). Çalışmalar 19.yüzyılda başlamış ve mutlak yoksulluk üzerinde ağırlık verilmiştir (Koroğlu, 2022). Yoksulluğun bilinen ilk tanımına Seeböhm Rowntree 1901 yılında “Poverty: A Study of Town Life” çalışmasında değinmiştir (Gölçek ve Organ, 2023). Seeböhm Rowntree yoksulluğu, “*gıda, giyim, ısınma ve barınma gibi temel ihtiyaçları satın alabilecek bir gelir düzeyi ve bu gelir düzeyinin altında kalanları yoksul olarak ifade edilmektedir.*” olarak tanımlamaktadır (Coşkun, 2012).

Yoksulluk, ekonomik gelişme ne olursa olsun tüm ülkelerde insanlığı tehdit eden önemli küresel bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Yoksulluk sadece gelir düzeyi ile ifade edilmemekle birlikte refah ve yaşam düzeyinden yoksun olma anlamını da taşımaktadır (Gökbayrak, 2003). Yoksulluk, geçmişten günümüze ilgili alan yazınlarında birçok farklı açıdan ele alınmış, farklı kavram ve görüşler eşliğinde açıklanmaya çalışılmıştır. Modern hayatta ise, özellikle küreselleşme ile birlikte yoksulluğun daha dramatik hale geldiğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Şenses, 2001; Kiely, 2005; Harrison, 2007;

Bölükbaşı, 2008; Söylemez, 2009; Memiş, 2014; Ünsal 2023). Ticaretin gelişmesi, hizmetlerin yaygın hale gelmesi, teknolojinin hızlı gelişim göstermesi, alışverişlerin artması ve esnek üretim gibi unsurlara bağlı olarak artan zenginliğin yanı sıra yoksulluk da artmakta ve ayrıca hali hazırda yoksullukla mücadele eden bireyler daha da yoksul duruma düşebilmektedir (Güldiken, 2020). Günümüzde dünyada küresel ölçekte yoksulluğa ve yoksullukla mücadeleye oldukça önem verilmekte ve konu ile ilgili sosyal yardım projeleri sürdürülmektedir. Yoksulluğu azaltmak adına gerçekleştirilen projelere önderlik eden kurum ve kuruluşlar mevcuttur. Bunlardan bazıları Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü ve Uluslararası Çalışma Örgütüdür (Yayla, 2018).

Yukarıda da değinildiği üzere hem alan yazınında hem uluslararası kuruluşlar özelinde yoksulluk derinlemesine incelenmekte, yoksullukla mücadele edilmekte ve nedenleri araştırılmaktadır. Dünya Bankası (2008) yoksulluğu belirleyen temel sorunların bölgesel, toplumsal, hanehalkı özellikleri ve bireysel özellikler gibi faktörlerin olduğunu ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada ise Kerbo (1996) yoksulluğun nedenleri ve ilişkilerini dört farklı görüş altında toplulaştırmıştır. Şekil 2.1, adı geçen bu görüşlere ilişkin bilgileri içermektedir.

Kaynak: Sosyal Tabakalaşma ve Eşitsizlik (Kaya, 2009)

Şekil 2.1. Yoksulluğun Nedenleri ve İlişkileri Zinciri

Popüler görüş, bireyin yoksul olma nedeninin bireyin kendisi kaynaklı olduğunu betimler. Diğer bir ifade ile bireyin, birey kaynaklı sebepleriyle kendi kendini yoksulluğa götürmesidir. Yoksulluk kültürü görüşü, bireyin yaşadığı yoksulluğu nesilden nesile

devam ettirmesi şeklindedir. Durumsal yoksulluk görüşü, yoksulluk durumunu kabullenme ve bu duruma çare arayışı olarak ifade edilir. Yapısal görüş ise bireyin tüm çabalarına rağmen yaşadığı ülkenin ekonomi durumu ve çeşitli dış etkenler nedeniyle istenilen refah düzeyine ulaşmasını engellenmesi ile yoksulluğa mecbur edilmesidir (Kerbo, 1996).

Dünyada yoksulluğun gittikçe artması sebebiyle ülkeler bir araya gelerek yoksullukla mücadele için gerekli düzenlemeler yapmışlardır. 2000 yılında Birleşmiş Milletler üye ülkeleri New York'ta Binyıl Kalkınma Zirvesi ile yoksulluğa karşı hedefler belirlemişlerdir. Hedeflerden bazıları açlığı bitirmek, eğitim düzeyini artırmak, kadınların haklarını savunmak, cinsiyet eşitliğini sağlamak, çocuk ölümlerini azaltmak ve ekonomik kalkınmanın sağlanması ile yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmak şeklinde özetlenebilir (Özdemir, 2014).

Yoksulluk, hem küresel hem de ülkeler özelinde mücadele edilen bir olgu olduğundan ölçülmesi ve nicel olarak da takip edilmesi oldukça önemlidir. Her ülke kendi içinde yoksul olan birey ve/veya hane oranını ölçme eğilimindedir. Türkiye'de ise yoksulluk araştırmaları TÜİK tarafından gerçekleştirilmektedir. Önceleri hanehalkı bütçe anketi verileri ile ölçülen yoksulluk, güncelde Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ile ölçülmektedir (Ensari, 2010).

2.1.2. Yoksulluğun Türleri

Ülkeden ülkeye, toplumdan topluma değişen yoksulluk kavramına ilişkin farklı bakış açıları ve farklı tanımların sonucunda çeşitli yoksulluk türleri ortaya atılmıştır. Mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk kavramları, genel olarak tanımında ve kullanımında mutabakatın sağlandığı türler olduğundan öncelikle söz konusu iki türe ilişkin ayrıntılı bilgiler sunulacaktır. Çalışmanın sonraki bölümlerinde ise yoksulluk türlerinden objektif yoksulluk, subjektif yoksulluk, gelir yoksulluğu, insani yoksulluk, çok boyutlu yoksulluk, kronik yoksulluk, geçici yoksulluk, kırsal yoksulluk ve kent yoksulluk ile ilgili tanımlamalara yer verilecektir.

2.1.2.1. Mutlak Yoksulluk ve Göreceli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bireylerin gıda, giyecek, barınma, sağlık hizmetleri gibi en temel fiziksel ihtiyaçları ve bilgiye erişim, hizmet alabilme gibi ihtiyaçları karşılayabilmesi için en düşük gelir seviyesi sahip olması veya asgari refah düzeyini yakalayamaması olarak

tanımlanmaktadır (Erdem, 2006). Mutlak yoksulluk oranı ise, toplam nüfusun asgari gelir düzeyine sahip bireylere olan oranı olarak ifade edilmektedir (Ensari, 2010). Mutlak yoksulluğun en temel belirleyicileri olan “ihtiyaçlar”, “refah” ve “kaynaklar” tanımının netlik kazanmaması, toplum değerleri ve farklı görüşler ele alındığında ve yoruma açık hale gelmesiyle bazı sıkıntılar çıkardığı düşünülmektedir (Aksan, 2012). Mutlak yoksulluk tanım olarak ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıklar göz ardı edilerek dünyanın her yerinde aynı olmasına rağmen yoksulluk miktarı nüfus yoğunluğuna ve oranına göre önemli değişiklikler göstermektedir (Uzun, 2003).

Görelî yoksulluk, bireylerin açlık sınırının üzerinde olmalarına rağmen yaşam memnuniyetlerinin ve yaşam kalitesini yakalamada yetersiz kalanların durumuna netice kazandırmak amacıyla ortaya çıkmış bir kavramdır (Altan, 2004). Görelî yoksulluk, gelir eşitsizliğinin objektif ve subjektif sonuçlarını belirlediği için mutlak yoksulluğa göre daha fazla kullanılan yaklaşım olmaktadır (Ensari, 2010). Mutlak yoksulluk ile görelî yoksulluk arasındaki en önemli farklardan birisi de sosyal dışlanmadır. Mutlak yoksulluk doğrudan temel ihtiyaçları ele alırken görelî yoksulluk sosyal olanaklardan mahrum kalınıp kalınmadığını da takip eder. Görelî yoksulluk ile yoksulluğun beslenme, gelir ve giyecek gibi faktörlerin ötesinde olduğu vurgulanmaktadır (Oppenheim ve Harker, 1996). Türkiye’de TÜİK, mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk kavramlarına uygun olarak mutlak ve görelî yoksul oranlarını yayınlamaktadır.

2.1.2.2. Objektif Yoksulluk ve Subjektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk, kişilerin yoksulluk durumundan kurtulabilmek için yoksulluğu ortaya çıkaran etkenlerin önceden belirlenmesi ve değerlendirilmesidir (Aktan ve Vural, 2002). Subjektif yoksulluk ise kişilerin kendilerini yoksul olarak görmesi ve bu durumu kabullenışı olarak ifade edilmektedir (Aktan ve Vural, 2002). Subjektif yaklaşımda objektif yaklaşımın tersine belirlenen ölçütler veya şartlar yoktur. Subjektif yoksullukta tamamen bireylerin ihtiyaçlarına göre değerlendirmelerine önem verilmektedir (Aktan ve Vural, 2002; İncedal, 2013; Arabacı, 2019). Objektif yoksulluğun belirlenmesinde kişinin karar verme yetkisi ve tercihleri yer almaz. Objektif yoksulluk, bireylerin yoksulluk sınırının üzerinde kalabilmesi için neler yapması gerektiği üzerine odaklanmaktadır. Bu ihtiyaçlarının neler olduğuna uzman görüşleri ekseninde karar verilmelidir (Kaya, 2012).

2.1.2.3. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve asgari düzeyde bir yaşam sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu gelir seviyesine ulaşamaması anlamına gelmektedir (Özsoy, 2003). Gelir yoksulluğunun ölçülmesinde en yaygın olarak tercih edilen yöntem yoksulluk oranıdır (Gedikoğlu, 2015). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) (2022), raporuna göre gelişmekte olan ülkelerde 1,2 milyar insanın günde 2 dolardan daha azıyla geçinmek durumunda kalmaktadırlar.

UNDP (1997), tarafından insanlığın yaşam kalitesini düzenlemek ve geliştirmek amacıyla “İnsani Geliştirme Raporu” hazırlanmıştır. İnsani yoksulluk UNDP tarafından ortaya atılan bir yoksulluk kavramıdır. İnsani yoksulluğu ölçmek için “İnsani Yoksulluk Endeksi” kullanılarak yoksulluğun boyutunu ölçme hedefi taşımaktadır. İnsani Yoksulluk Endeksi, bireylerin “yaşam sürelerini, eğitim düzeylerini, ekonomik boyutunu ve sosyal imkanlarının” ortalamasını alarak hesaplanmaktadır.

İnsani yoksulluk yalnız gelir bağlamında değil, bireylerin sağlık durumlarını, eğitim düzeylerini ve güvenliğini de ele almaktadır (Türk, 2014). İlgili alan yazınında mutlak ve göreceli yoksulluk kavramlarının yoksulluğu tam olarak karşılayamadığı düşüncesinden hareketle insani yoksulluk kavramının önemi vurgulanmaktadır (Topgül, 2013).

2.1.2.4. Çok Boyutlu Yoksulluk

Az gelişmiş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğa olan bakışın sadece gelir ile takip edilmesi, yoksulluk sorununu çözmede yetersiz kalmaktadır. Yoksulluğa olan bu tek boyutlu yaklaşımın yetersiz olması sebebiyle “İnsani Gelişme Endeksi” ile benzer ancak onun eksikliklerini tamamlayan “Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi” (ÇBYE) 2010 yılında Alkire ve Santos (2010) tarafından geliştirilmiştir. ÇBYE, adından da takip edilebileceği üzere yoksulluğu çok boyutlu olarak analiz etmektedir. ÇBYE, eğitim, sağlık ve yaşam koşulları boyutlarından oluşmaktadır. Söz konusu boyutlar altında ise çeşitli sorular yöneltilmekte ve ilgili boyutlardaki yoksunluklar takip edilmektedir. Yoksunluk skoru %33 ve daha fazla ölçümlendiğinde kişi/hane çok boyutlu yoksul olarak ifade edilmektedir (UNDP, 2022).

UNDP (2023) raporuna göre, 110 ülkede yaşayan 6,1 milyar kişiden 1,1 milyarının (%18) yoksullukla mücadele etmektedir. Rapora göre Dünyada her 6 yoksul kişiden 5'i Sahra altı Afrika'da (%47,8) ya da Güney Asya'da (%34,9) yaşamaktadır.

2.1.2.5. Kronik Yoksulluk ve Geçici Yoksulluk

Yoksulluk, dinamik bir yapıya sahip olması ve zamana yayılması sebebiyle uzun dönem “kronik yoksulluk” ve kısa dönem olarak “geçici yoksulluk” şeklinde iki çeşit olarak nitelendirilmektedir (Sigeze ve Şengül, 2018; Sağlam ve Uğur, 2023). Kronik yoksulluk ile geçici yoksulluğun en belirgin farkı süredir. Literatürde en az beş yıl yoksulluk çeken bir kişinin gelecekte de yoksulluğunun devam etme ihtimalinin yüksek olduğunu vurgulayan çalışmalar mevcuttur (Hulme ve Shepherd, 2003; She ve Livermore, 2009).

Alan yazınında, çocukluğunda yoksulluk çeken bireyin ileri yaşlarında da bu durumu yaşamaya devam ettiğini, ayrıca uzun süre yoksulluğa maruz kalmış olan bireylerin de bu durumu nesilden nesile aktarabildiği ortaya koyulmaktadır (Aliber, 2003; Özgüler, 2014).

Geçici yoksulluk en az bir dönem yoksulluk deneyimi olan ve doğal afetler, savaşlar, krizler, işsizlik gibi kalıcı olmayan dış etkenlerin etkisiyle yaşanan bir yoksulluk çeşididir (Temiz, 2008). Geçici yoksulluktan çıkış, kalıcı yoksulluğa kıyasla daha kısa bir zamanda olabilir. Süregelen yoksulluk içinde olan bireylerin bazıları kalıcı yoksulluğu kabul ederken diğerlerinin mücadele ederek bu durumdan çıktığı da görülmektedir. Geçici yoksullukta birey bazı dönemler yoksulluk sınırının altındayken bazı dönemler ise sınırın üzerine çıkarak ve refah düzeyini yakalayabilir. Kronik yoksulluk çok boyutlu olmasından kaynaklı farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar; ekonomik, siyasal, sosyal ve çevresel faktörlerdir (Türk, 2014).

Bireyler yaşadığı ülkenin koşullarına bağlı olarak gerekli sosyal desteği göremez ise eğitim düzeyleri yetersiz kalabilir. Bu da kişinin yoksullukla ne şekilde mücadele etmesi gerektiğini bilmemesi, yeteneklerini kaybetmesi ve durumu kabullenmesi sonucunu doğurabilir (Kakwani vd., 2006). Ayrıca bu uzun süreç yoksulluğun kültüre dönüşmesinde önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kronik yoksulluğun bir göstergesi olan sürekli yoksulluk Türkiye’de 2023 yılında %12,3 olarak ölçülmüştür (TÜİK, 2023a).

2.1.2.6. Kırsal Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu

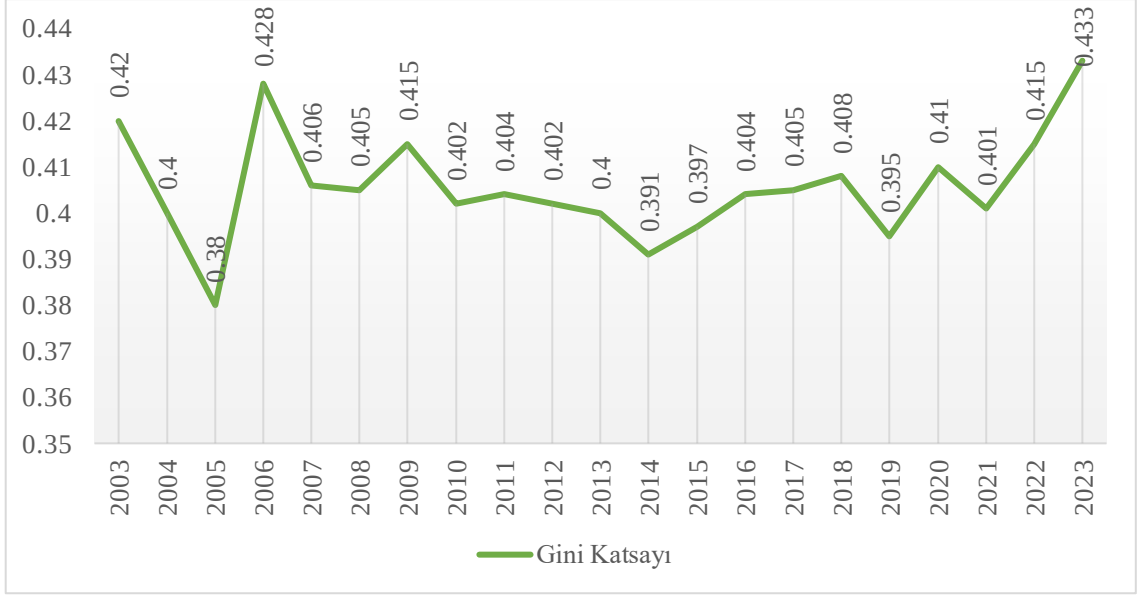
Kent yoksulluğu, kısaca yoksulluğu kentlere odaklanarak açıklar (Özel, 2015). Bir kentin sunduğu refah düzeyine kişinin ulaşamaması kent yoksulluk düzeyini ortaya çıkarmaktadır (Cebeci ve Çakılcıoğlu, 2003). Barınma, güvenlik, sosyal dışlanma, eğitim hizmetlerinde yoksun olma durumu kente özgü bir yoksulluk kavramıdır (Hazman, 2010).

Kapitalizm, küreselleşme, tüketim çağı ve sınıfsal ayrımcılık gibi sorunlar kent yoksulluğunu da beraberinde getirmektedir (Aytaç ve Akdemir, 2003). Kırsal yoksulluk ise tarımsal faaliyetlerde geçici görev alan ve toprak sahibi olmayan tecrübesiz eleman olarak nitelendirilen bireylerden oluşmaktadır (Öztürk, 2008). Kırsal yoksulluğun oluşmasındaki en önemli etkenler; siyasi istikrarsızlık, yönetim şekli, ziraat ve hayvancılığa gerek duyulan yardımların sağlanamaması, kentleşmeye olan yoğun ilgi ve kırsal kesimi dışlayan toplumsal politikalar gibi etkenler kırsal yoksulluğu arttırdığı yönünde çalışmalar mevcuttur (Arslan, 2016). Kırsal yoksulluğun nedenleri kompleks ve çok boyutludur. Diğer faktörlerin yanı sıra kültür, iklim, cinsiyet ve kamusal haklar da kırsal yoksullukta etkili faktörlerdendir (Tatlı vd., 2020).

Kent ve kırsal yoksulluk temel olarak şu şekilde ayrışır. Kent yoksulluğunda bireyler daha çok gelir seviyelerini, tüketimi, sosyal etkinliklere arzu edildiğinde ulaşamamaları ve bunları önemserken, kırsal yoksullukta kişinin özgürlüğü, sosyal açıdan var olma, siyasi hak ve hukuk gibi parasal kaynak olmayan durumları önemsemektedir (Sipahi, 2006; Öztürk, 2008; Özel, 2015; Çekici ve Bayrakçı, 2024).

TÜİK (2022b), GYKA sonucunda Türkiye’de kırsal yoksulluk en düşük İstanbul’da iken en yüksek İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS) Düzey 1 Batı Anadolu Bölgesinde (TR5) olduğu tespit edilmiştir. Kent yoksulluğu ise en yüksek İstanbul’da (TR1), en düşük ise Orta Anadolu Bölgesinde (TR7) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

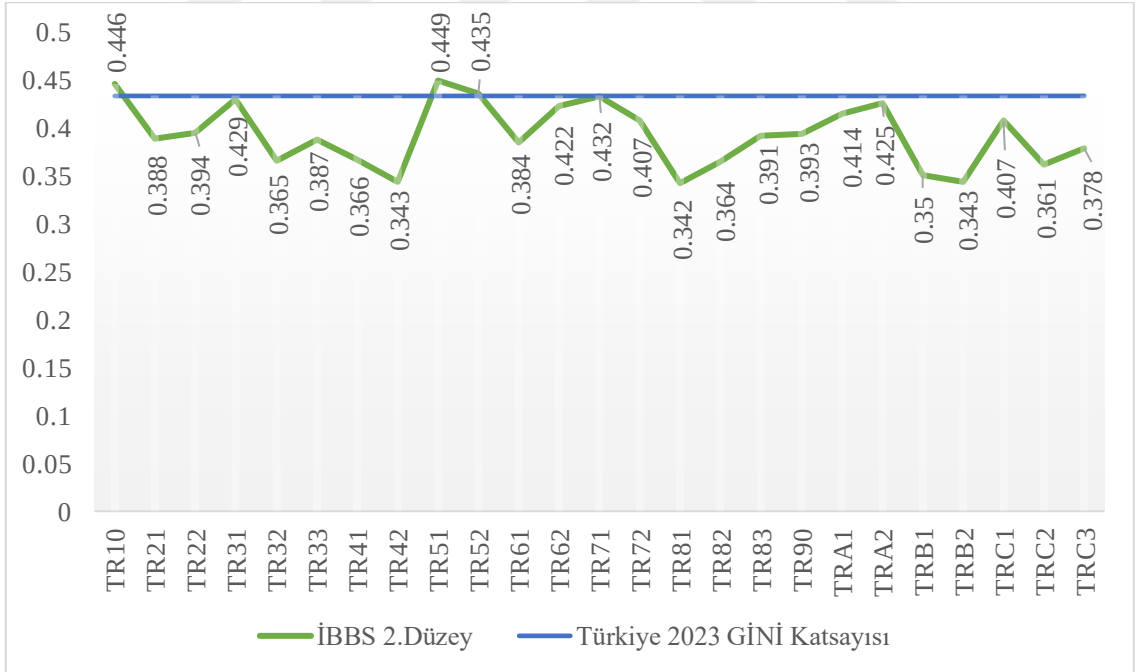
Türkiye’de kırsal alanlarda yaşayanlar kentte yaşayanlara kıyasla pek çok açıdan daha yoksuldur (Kule ve Es, 2005; Sipahi, 2006; Es ve Şengül, 2007; Yakışık ve Zülfiyar, 2013; Özel, 2015). Kırsal alanda yaşayanların daha fazla yoksulluk çekmesi sebebiyle kentte olan göç artmaktadır (Es ve Güloğlu, 2004; Kartal ve Demirhan, 2014; Saçlı, 2019). Kent yoksulluğunu en çok artıran etki gelir eşitsizliğidir (Sehrawat ve Giri, 2015). Gelir dağılımındaki eşitsizlik birçok yöntemle takip edilebilmekle beraber Gini katsayısı da bunlardan birisidir. Gini katsayısı sıfır ile bir arasında bir değer alır ve bire yaklaştıkça gelir adaletsizliğinin arttığı anlamına gelmektedir. TÜİK 2023 yılı GYKA Gini katsayısını Türkiye için 0,433 olarak ölçmüştür. Türkiye’nin son 20 yılın İBBS Düzey 2 bölgeleri Eşdeğer Hanehalkı Kullanabilir Fert Gelirine Göre Gini katsayısı Şekil 2.2’de verilmiştir.

Kaynak: TÜİK (2023b)

Şekil 2.2 Türkiye'ye Ait 2003-2023 Yılları Gini Katsayıları Grafiği

Türkiye'ye ait son 20 yılın Gini katsayısına göre gelir eşitsizliğinin en yüksek olduğu yıl 0,433 oranı ile 2023 olduğu görülmektedir. Verilere bakıldığında incelenen periyot içinde eşitsizliğin en az olduğu yılın ise 2005 olduğu görülebilmektedir.

Kaynak: TÜİK (2023b)

Şekil 2.3 2023 Yılı Gini Katsayısı Türkiye Ortalamasının Altında Kalan İstatistikî Bölgeler

Şekil 2.3'te İBBS Düzey 2'ye göre 2023 yılındaki GINI katsayısına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Türkiye'de 2023 yılında gerçekleşen büyük deprem nedeniyle TR63

(Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) çalışmalar yapılamadığı için şekilde yer verilememektedir. Türkiye’de yakın zamana kadar Gini katsayısı en yüksek olan bölge İstanbul iken yerini Ankara’nın aldığı görülmektedir.

2.1.3. Maddi Yoksunluk Kavramına Genel Bir Bakış

Çalışmanın bu bölümünde maddi yoksunluk kavramına ilişkin bilgiler sunulacaktır. Bölümde özellikle maddi yoksunluğa ilişkin kavramsal bilgiler sunulacak, yoksullukla ilişkisi açıklanacak ve nedenleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca bu bölümde maddi yoksunluk ve sosyal dışlama arasındaki ilişkiye ilişkin bilgiler aktarılacaktır.

2.1.3.1. Maddi Yoksunluğun Kavramsal Çerçevesi

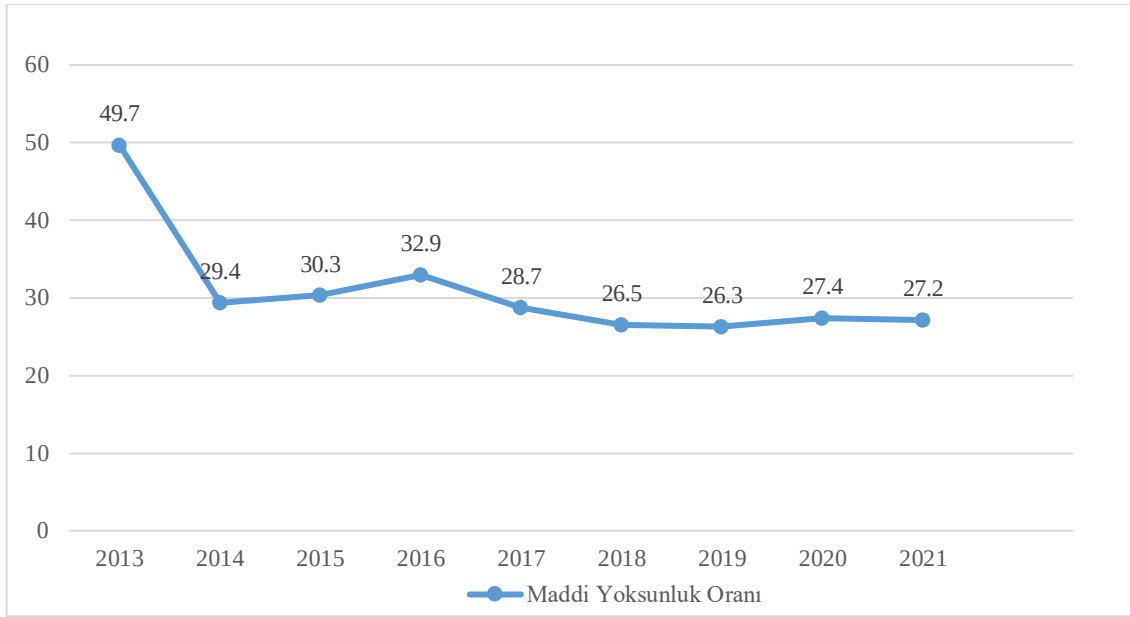
Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke şartları ele alınarak sürdürülebilir yaşam standardına ve arzu edinilen refah düzeyine sahip olabilmek için gerekli mal ve hizmetleri satın alabilmeye dayanan kavrama “maddi yoksunluk” denir (Stankovičová, 2013). Toplumda var olmak, sosyal hayatta kabul görmek için belli bir gelire sahip olmak gerekmektedir. Ancak yoksunluk kavramı yalnızca gelire dayalı değil, diğer ihtiyaçlardan mahrum olma anlamına da gelmektedir (Uğur, 2023). Her bireyin farklı ilgi alanları ve ihtiyaçları mevcuttur. Bu doğrultuda yapılan harcamalar ve tüketim buna yönelik değişiklik göstermektedir. Her insanın yoksun olma şekli ve derecesi buna göre değişmektedir. İnsanlar, yaşadığı ülkeye göre çevresel, ekonomik ve sosyal şartlardan kaynaklı yoksun olabilmektedir (Townsend, 1987). Toplumda sıradan faaliyetlerde yer alamama, kaynak yetersizliği, tüketime ulaşamama gibi durumlar maddi yoksunluk olarak tanımlanmaktadır (Fusco vd., 2010). Ayrıca maddi yoksunluk, bireyin arzu ettiği şekilde barınma, beslenme, ısınma, eğitim ve sağlık şartlardan yeterince elde edememesidir (Townsend, 1979). Maddi yoksunluk bireyin makul refah düzeyini devam ettirebilmek için önceliklerinin ne olduğu ve bireyin durumu el verdiğinde karşılayabileceği ancak günümüz şartlarında karşılayamadıkları şeklinde ele alınmaktadır (Kaygısız, 2023).

Maddi yoksunluk kavramına ilişkin ilgi 1970’li yıllarda başlamıştır (Townsend, 1979). Bu kavrama yönelik yapılan çalışmalar yirminci yüzyılın sonlarına doğru artmıştır. Özellikle Avrupa ülkelerinin maddi yoksunluk ölçümleri için yoksulluk ve sosyal dışlanmadan faydalandığı görülmektedir (Ünver ve Alkan, 2020). Mali sıkıntıya olma durumunu ifade eden maddi yoksunluk, TÜİK GYKA (2021) tanımına göre; “çamaşır makinesi, renkli televizyon, araba sahipliği, beklenmedik harcamalar, evden uzakta bir

hafta tatil, kira ödemesi, konut kredisi, borç ödemeleri, iki günde bir et yiyebilme, balık içeren yiyecek ve evin ısınma” ihtiyaçlarının yeterince karşılayamayan haneler, “maddi yoksun” olarak belirtilmektedir. Söz konusu dokuz maddeden en az dördünü karşılayamayan haneler “ciddi maddi yoksun”, en az üçünü karşılayamayan haneler “maddi yoksun” şeklinde ifade edilmektedir (TÜİK, 2021). Bu tanımlamadan yola çıkarak Türkiye’de maddi yoksunluk oranının 2013 yılında %49,7, 2018 yılında ise %26,5 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2013). 2021 yılından sonra maddi yoksunluk Eurostat tarafından revize edilerek yanına sosyal yoksunluk da dahil edilmiştir.

Maddi ve sosyal yoksunluk hane düzeyinde sorgulanan değişkenler “otomobil sahipliği, ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme, evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme ve yeni eklenen mobilyaları eskidiğinde değiştirebilme” durumudur. Daha önceleri sorulan çamaşır makinesi, renkli televizyon ve telefon sahipliği seçenekleri tanımlamadan çıkarılmıştır. Fert düzeyinde yeni eklenenler ise “eskimiş giysilerin yerine yenisini alabilme, düzgün iki çift ayakkabıya sahip olabilme, ayda en az bir kez tanıdıkları ile toplanabilme, ücretli boş zaman faaliyetlerine katılabilme, kendini iyi hissetmek için bir miktar para harcayabilme ve kişisel amaçlı kullanım için internet sahipliği” olmuştur. Bu on üç maddenin en yedisini karşılayamayanlar “maddi ve sosyal” yoksun şeklinde ifade edilmektedir (TÜİK, 2022c).

2022 yılında maddi ve sosyal yoksunluk olarak on üç maddenin en az yedisini karşılayamayanların oranı %16,6 olduğu TÜİK (2022c) tarafından paylaşılmıştır. 2013 ile 2021 yıllarına ait maddi yoksunluk oranlarının yıllar içindeki değişimi gözlemlemek amacıyla Şekil 2.4 aşağıda sunulmuştur.

Şekil 2.4 Maddi Yoksunluk Oranları 2013-2021 Yıllarına İlişkin Ayrıntılı Bilgi Grafiği

Türkiye genelinde maddi yoksunluk oranında 2013 ile 2014 yılı arasında ciddi bir azalma meydana gelmiştir. Ancak takip eden sonraki iki yılda maddi yoksunluğun tekrar yükseldiği görülebilmektedir. 2016’dan 2019 yılına kadar tekrar maddi yoksunluk oranında sınırlı da olsa bir azalma görülmekle birlikte, 2019’dan itibaren maddi yoksunlukta tekrar yükselme olduğu verilerden takip edilebilmektedir.

2.1.3.2. Maddi Yoksunluk ve Yoksulluk İlişkisi

Maddi yetersizliğe bağlı yaşanan yoksulluğun, arzu edilen imkanlara ulaşamama durumunda maddi yoksunluk ve sosyal zorbalıklar ortaya çıkmaktadır (Köroğlu, 2022). Özellikle aşırı yoksulluk çeken, aileden miras kalan yoksul bireylerin çoğunluğunun maddi yoksunluk yaşadıkları görülmektedir (Nieuwenhuis ve Maldonado, 2018). Bu yaklaşımı destekleyen Piachaud (1987) çalışmasında “*Her yoksul birey maddi yoksunluk yaşamaktadır*”, şeklinde ifade etmektedir. Ancak yoksul olarak tanımlanan her birey maddi yoksunluk yaşıyor denilemez (Fusco vd., 2011). Maddi yoksunluk yalnızca bireylerin yetersiz maddi durumuna bağlı satın alamadıkları demek değil, satın alma potansiyeline sahip olsa da sosyal dışlanmalara maruz kalarak arzu ettikleri hayattan mahrum kalmaları ve/veya kısıtlanmaları da maddi yoksunluk riskini arttırmaktadır (Hick, 2013).

Yoksulluğun genel görünümü için maddi yoksunluk önemli bir göstergedir (Ulu, 2021). Yoksulluğu ölçmek için maddi yoksunluk göstergelerinden de yararlanılır (Bossert vd.,

2012). Gelir düzeyinde artış olsa bile insanların tercihleri nedeniyle yoksun olma durumlarının devam ettiği söylenebilir (Berthoud, 2014). Balkan ülkelerinde yapılan çalışmalarda yoksulluk ile maddi yoksunluk arasında değişken bir açı vardır. Ülkelerde artan yoksulluk maddi yoksunluk çekme olasılığını arttırdığı görülürken, büyük ölçüde azalan yoksulluk maddi yoksunluğu aynı etki derecesinde düşürmediği görülmektedir (Mitev, 2012).

Yoksulluğun ölçülmesinde ve yapıcı çözümler elde etmede maddi yoksunluk parametrelerinin yardımcı olacağı düşünülmektedir (Karadağ ve Saraçoğlu, 2015; Aydın, 2019). Yapılan araştırmalarda düşük gelir grubunda yer alan bireylerin daha fazla maddi yoksunluk çektiği görülmektedir. Bu da maddi yoksunluk ile yoksulluk arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucunu doğrular (Turgut, 2021). Ancak maddi yoksunluk ile yoksulluk her zaman birbiriyle bağdaştırılamaz. Haralambos ve Holborn (1995)'a göre bir birey genel manada yoksul olarak nitelendirilmiyor olabilir, fakat o kişi eğitim hakkından yoksun kalmış ve/veya bırakılmış ise eğitim hakkından yoksun olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye özelinde yapılan araştırmalar, yoksullukta düşüş olduğunda, aynı dönemlerde maddi yoksunlukta da düşüş olduğunu göstermektedir (Çelik vd., 2017). Avrupa Birliği ülkeleri üzerine yapılan çalışmalar ise artan sosyal transferlerin yoksulluğu ve maddi yoksunluğu düşürdüğünü göstermektedir (Matkovic vd., 2007). Daha genel manada ise Saltkjel ve Heimonen (2016) maddi yoksunluk ve yoksullukla mücadelenin sosyal eşitsizlikleri azalttığını vurgulamışlardır. AB ülkelerinde yapılan bir araştırmaya göre maddi yoksunluk riskini arttıran en önemli yoksulluk türünün kronik yoksulluk olduğu ortaya koyulmuştur (Papadopoulos ve Tsakoglou, 2016). Maddi yoksunluk ölçümleri diğer ülkelerde de yapılmaktadır. Örneğin Uysal ve Genç (2019), 2016-2017 yılı Eurostat verilerine göre Avrupa ülkeleri arasında maddi yoksunluk oranı en yüksek olan ülkenin Bulgaristan olduğunu belirtmişlerdir.

2.1.3.3. Maddi Yoksunluk ve Sosyal Dışlanma İlişkisi

Sosyal dışlanma, bireyin maddi ve manevi birtakım gerekçelerle bulunduğu toplumdan itilme ve ötekileştirilmesi olarak ifade edilebilir. Sosyal dışlanma kavramına ilişkin Eurostat tarafından göstergeler üretilmekte ve ölçümler yapılmaktadır. Maddi ve sosyal yoksunluk, yoksulluk ve düşük gelir düzeyi içinde yer alan hanelerde yaşayan bireyler sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar (TÜİK, 2022c). Literatür incelendiğinde, sosyal dışlanmayı tek bir kavram içine sığdırmanın mümkün olmayacağı görülmektedir. Dışlanma pek çok farklı alanlarda gerçekleşmektedir. Dışlanma, ekonomik, siyasi, mekânsal, sosyo-ekonomik ve demografik gibi nedenlerden dolayı oluşabilir (Köroğlu, 2022). İnsanlar çeşitli nedenlerden kaynaklı dışlanabilir. Ancak en çok bilinen nedenler arasında yoksulluk ve maddi yoksunluk olduğu vurgulanmaktadır (Şahin, 2009). Çok boyutlu yoksulluk, sosyal yaşamdan kopukluk ve toplum dışına itilme sosyal dışlanmayı doğurmaktadır.

Avrupa ülkeleri üzerine yapılan araştırmalarına göre işsizlik, yoksulluk ve maddi yoksunluğun sosyal dışlanmanın en büyük sebeplerinden biri olduğu tespit edilmiştir (Bjarnason ve Sigurdardottir, 2003; Zaidi, 2012; Fusco vd., 2013). Bunun yanı sıra sosyal dışlanma etnik kökenler, statü derecesi, sosyo-ekonomik farklılıklar ve çevresel faktörlere dayanmaktadır. Maddi yetersizlik, yoksulluk ve bunların beraberinde yaşanan maddi yoksunluk sosyal dışlanmayı arttırdığı yönde araştırmalar mevcuttur (Nolan ve Whelan, 2010; Guio vd., 2016). Maddi yoksunluğun sosyal dışlanma üzerinde büyük ölçüde etkisi vardır. Maddi yoksunluğa maruz kalan bireyler sosyal dışlanmaya ve sosyal hayattan mahrum kalma olasılıkları artış gösterebilir (Mitev, 2012). Avrupa Komisyonu (2010) Avrupa Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmayla Mücadele’de geçici yoksulluk, maddi yoksunluk ve yoksulluk ile ilişkilendirilen sosyal dışlanmayı UNDP çok boyutlu açıdan değerlendirmiş ve sağlık, eğitim, siyasi ve benzeri faktörlerin sosyal dışlanmayı doğurduğu sonucunu raporlamıştır (Bölükbaşı, 2008). Sosyal dışlanma sadece yoksulluk ve maddi yoksunluk ile ifade edilmemekle birlikte bunların yanı sıra grup dışına itilme ve ezilen duyguları ile önemli kararlar üzerinde yeterli güce sahip olamaması olarak da tanımlanmaktadır (Alı, 2021).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, sosyal yardımların ve sosyal transferlerin artırılması ile maddi yoksunluk ve sosyal dışlanmanın en aza indirilebileceğini öngörmektedir (Ulu, 2021). Sosyal dışlanmayı tamamen ortadan kaldırmak imkansız olsa da AB-2020

hedefleri çerçevesinde azaltıcı yönde bazı politikalar ortaya koyulduğu görülmektedir. Türkiye’de AB ülkeleri ile bu konuda ortak çalışmalar içinde yer alarak mücadeleye katkı sağlamaktadır (Aydın, 2019).

2.1.3.4. Maddi Yoksunluğun Nedenleri

Alan yazınına göre, maddi yoksunluğun birden çok nedeni mevcuttur. Bu çalışmada, mevcut literatürden de yola çıkarak maddi yoksunluğun nedenlerinden daha çok ekonomik ve sosyal nedenler üzerinde durulacaktır.

2.1.3.4.1. Maddi Yoksunluğun Ekonomik Nedenleri

Maddi yoksunluk ile ilgili yapılan araştırmaların başında yoksulluk ve finansal yetersizlik gelmektedir. Kişinin yaşadığı ülke, toplum ve ailenin ekonomik düzeyine göre şekillenen hayat tarzı ile mücadele edememesi ve tercihleri sonucunda maddi yoksunluk çektiği görülmektedir (Fusco vd., 2011; Fontaine, 2018; Bedük, 2018). İşsizlik, ekonomik büyüme, düzensiz ve hızlı yükselen vergiler, krizler ve enflasyon gibi parametreler, maddi yoksunluğun ekonomik nedenlerinden bazılarıdır (Addabbo vd., 2015; Giugni ve Grasso, 2016; Özdamar vd., 2021).

1980’lerin Türkiye ekonomisi için dalgalı geçtiği söylenebilir. Özellikle benzer çalışmada da bahsedildiği üzere gelir dağılımındaki eşitsizlik zengin ile yoksul arasındaki farkı açmış ve maddi yoksunluğu etkilemiştir (Aydemir ve Dilsiz, 2021). Devam eden yıllarda ise yoksulluğun ve maddi yoksunluğun giderek artan bir sorun haline geldiği görülmektedir (Ünlü, 2020; Malak, 2023). Maddi yoksunluğun ve yoksulluğun neden oldukları olumsuz sonuçların sayısı da sürekli artmaktadır (Malak, 2023).

Enflasyonist ortam ve vergi adaletsizliği, yoksul kesimi daha da yoksullaştırdığı gibi insanların maddi yoksunluklarını arttırabilir (Notten ve Guio, 2020; Karagöz, 2020). Finansal durumu elverişli olan yüksek gelir grubu kazancını tasarrufa ayırabilirken, düşük gelir grubu ise kazancını yalnızca yaşamını sürdürebilmek için temel ihtiyaçlara ağırlık vermektedir. Artan vergiler ile yoksullar daha fazla geçim sıkıntısı yaşayabilir ve maddi yoksunlukları artabilir (İncedal, 2013).

Ekonomik büyümenin maddi yoksunluğa olan etkisi de alan yazınında üzerinde durulan başlıklardan birisidir. Türkiye’de ekonomik büyümenin maddi yoksunluğu önemli derecede azaltıcı etkisinin olmadığını gösteren çalışmalar mevcut olmakla birlikte

(Temiz, 2008; Whelan ve Maitre, 2012), büyümenin maddi yoksunluğu azaltmada pozitif etkisinin olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Dudek, 2019; Gülcan ve Yeşilkaya, 2023). Adaletli gelir dağılımı, enflasyonla mücadele politikaları, düşük vergi oranları ve üretimde sağlanacak artış ile maddi yoksunlukla mücadele edilebilir (Padır, 2020).

2.1.3.4.2. Maddi Yoksunluğun Sosyal Nedenleri

Maddi yoksunluk üzerinde sosyal faktörler de önemli etkiye sahiptir. Toplumdan dışlanma, kontrolsüz nüfus artışı, göç, hanelerin ve fertlerin özellikleri ve eğitim düzeyleri maddi yoksunlukta etkili sosyal parametreler olarak ifade edilebilir (Küçükşen, 2017). Ekonomik büyüme ile nüfus artışının dengelenememesi yoksulluğu ve maddi yoksunluğu olumsuz etkilemektedir (Yüceşahin ve Özgür, 2006). Farklı görüşler, siyasi düşünceler, finansal yapılar, aileden gelen kültürel miras, toplum dışına itilme, ayrımcılığa maruz kalma ve bireyin sosyal hayatın dışında kalması maddi yoksunluk derecesini arttırmaktadır (Hekimler, 2012).

Literatürde sıklıkla bahsedilen eğitim düzeyi ile maddi yoksunluk ilişkisi oldukça büyük bir öneme sahiptir. Yapılan araştırmalar, hanehalkı reisinin eğitim düzeyi arttıkça maddi yoksunluk çekme ihtimalinin düştüğünü göstermektedir (Nelson, 2012; Kapar, 2012; Hick, 2013; Karıcı ve Arlı, 2018; Ünlü, 2020; Özdamar vd., 2021; Uğur, 2023). Gedikoğlu (2015) çalışmasında, bireylerin eğitim düzeyi arttıkça tasarruf bilincinin de değiştiğini ve daha az maddi yoksunluk yaşadığını vurgulamıştır.

Sosyal nedenler arasında yer alan cinsiyet ayrımcılığının da maddi yoksunluk üzerindeki etkisi büyüktür. Özellikle bebek bakımından anne sorumlu olduğu düşüncesiyle işe alımlarda ve terfilerde erkekler daha çok tercih edilmektedir. Bu da kadınların erkeklere kıyasla daha fazla maddi yoksunluk çektiği sonucunu doğurmaktadır (Keser, 2019; Bodur ve Kumaş, 2021). Ayrıca cinsiyet eşitsizliğinin daha yoğun olduğu bölgelerde veya ülkelerde eğitim alma şanslarının görece daha düşük olması sebebiyle ekonomik özgürlüklerin kısıtlanması ve birçok fırsatları kaçırmaları, maddi yoksunluğu da beraberinde getirmektedir (Kardam ve Yüksel, 2004; Hick, 2013).

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. MADDİ YOKSUNLUK İLE İLGİLİ LİTERATÜR

Alan yazınında Türkiye’de ve dünyada maddi yoksunluğunun belirleyicilerini araştıran çalışmalar mevcuttur. Literatürde, hanelerin maddi yoksunluğunu inceleyen çalışmaların bireylere kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Bu nedenle ilgili yazında, bireylerin maddi yoksunluğu üzerine kısıtlı bir literatür olsa da, bu çalışmada hane ve birey bazlı maddi yoksunluk literatürü de incelenmiştir. Bölümün ilk kısmında maddi yoksunluğun alt boyutlardaki belirleyicilerine ilişkin literatüre değinilecek, daha sonra bu çalışma kapsamında kullanılmış olan ekonometrik yöntemleri de kullanarak yapılan çalışmalara yer verilecektir. Sonraki kısımda ise maddi yoksunluk olgusunu, nedenlerini ve belirleyicilerini daha makroekonomik düzeyde inceleyen çalışmalara yer verilecektir.

3.1.1. Mikroekonometrik Yöntemler Kullanılarak Yapılan Maddi Yoksunluk

Araştırmaları

Mevcut literatürde Türkiye’deki maddi yoksunluğu analiz eden çalışmalar, maddi yoksunluğun sosyo-ekonomik, demografik ve çevresel birçok parametre ekseninde değiştiğini vurgulamaktadır. Sosyal dışlanma da bunlardan birisidir ve maddi yoksunluğun sosyal dışlanmayı da beraberinde getirdiğini belirtilen çalışmalar mevcuttur. İnsanların iş bulamamaları, çalışıyor olanların düşük ücretler alması veya zorla çalıştırılıyor olmaları sosyal dışlanmanın var olmasında önemli rol oynamaktadır. Bu tür yaklaşımların maddi yoksunluğu arttırdığı görülmüştür (Doğan, 2015). Bireylerin dışlanmışlık düzeyini en fazla artıran boyut, maddi yoksunluk boyutudur (Erkoç ve Güngör, 2019). Literatürde cinsiyetin de maddi yoksunluğunu önemli belirleyicilerinden olduğu vurgulanmıştır. Yaş, sağlık durumu ve medeni duruma göre farklılaşsa bile geneli itibarıyla erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla maddi yoksunluk çektiğini vurgulamaktadır (Uğur, 2017). Özellikle kırsal alanda yaşayan yaşlıların, kentte yaşayan yaşlı bireylere kıyasla daha fazla maddi yoksunluk yaşadığı ve daha fazla sosyal dışlanmaya maruz kaldığı ortaya koyulmuştur (Apak vd., 2021). Yaş ilerledikçe temas edilen sosyal alanın genişlemesiyle sosyal dışlanma yükselebilmektedir (İnak ve Kesgin, 2023). Sosyal dışlanmanın yanı sıra yine Keser (2019) tarafından eğitim şartlarındaki

eşitsizlik nedeniyle düşük eğitim düzeyine razı gelmek zorunda kalan kadınların erkeklere kıyasla daha fazla maddi yoksunluk çektiği belirtilmiştir.

3.1.1.1. Maddi Yoksunluğa Yönelik Yapılan Logit/Probit Modeli Analiz

Çalışmaları

Bu bölümde ilk olarak Türkiye özelinde yapılan veya Türkiye'yi de kapsayan mevcut literatüre yer verilmiştir. Bu bağlamda Canbay ve Selim (2010), Türkiye'de kent ve kırsal hanehalkı yoksulluk düzeyini ve işsiz bireylerin maddi yoksunluk üzerindeki etkilerini logit model ile incelemişlerdir. Çalışmalarında 2004 yılına ait hanehalkı bütçe verileri kullanılarak gelirin maddi yoksunluk üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışma sonucunda gelir ve eğitim düzeyindeki artışın maddi yoksunluğu ve gelirden yoksunluğu azaltıcı yönde önemli derecede etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Karadağ ve Saraçoğlu (2015), eğitim düzeyinde meydana gelen düşüşün maddi yoksunluk çekme riskini artırdığını tespit etmişlerdir.

Karcı ve Arlı (2018), hanehalkı düzeyinde maddi yoksunluğu etkileyen demografik faktörleri inceledikleri çalışmalarında ikili lojistik regresyon model kullanmışlardır. Çalışmalarında bireyin istihdam durumu, yaş, eğitim durumu, hastalık durumu, oda sayısı ve ısıtma sistemi gibi değişkenlerin maddi yoksunluğu etkileyip etkilemediği test edilmiştir. Çalışma sonucunda, hanede sağlık problemlerin fazla olması, düşük eğitim düzeyini ve yeterli ısıya ulaşabilmek için daha az odaya sahip olan hanehalklarının maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüş ve maddi yoksunlukta en yoğun bölgenin Güneydoğu Anadolu Bölgesi olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye'de maddi yoksunluk, yıllara ve bölgelere göre de değişim gösterebilmektedir. Ünlü (2020), çalışmasında Türkiye'de batıdan doğuya gidildikçe ekonomik kalkınmada farklılık yaşandığını belirtmiştir. TÜİK illerde yaşam endeksi verileri kullanılarak yapılan analiz sonucunda Ege Bölgesi, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Van alt bölgelerin Türkiye'nin diğer illerine kıyasla ekonomik kalkınma bakımından dezavantajlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna bağlı bu bölgelerde eğitim düzeyinin düşük olduğu sonucu ortaya konmuştur. İllerde yaşam endeksinde eğitim düzeyi en düşük şehir ise Hakkari olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'de maddi yoksunluğa ilişkin probit model kullanılarak yapılan çalışmalar incelendiğinde Ünver ve Alkan (2020), çalışmalarında çok değişkenli probit regresyon modeli kullanmışlar ve çalışmanın sonucunda bireylerin eğitim ve gelir düzeyi arttıkça

maddi olma olasılıklarının azaldığı sonucuna varmışlardır. Probit modelin yanı sıra Aslan (2020) tarafından sıralı lojistik modeli kullanılarak Türkiye’de işgücü piyasasının, gelirin ve maddi yoksunluğun sağlık durumları üzerindeki etkisini bölgesel düzeyde incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Batı Marmara, Doğu Marmara ve Batı Anadolu bölgelerinde maddi yoksunluk yaşama olasılığının düşük olması sebebiyle bölgede yaşayanların sağlık durumlarının daha iyi olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, 2006-2007 yıllarını kapsayan çalışmanın sonucunda gelir seviyesi artışının sağlık durumlarını olumlu etkilerken, artan maddi yoksunluğun sağlık durumunu olumsuz etkilediği ortaya konmuştur.

Mevcut ulusal literatür incelendiğinde, Özdamar ve diğerleri (2021), Türkiye’de işsiz bireylerin maddi yoksunluk üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada, yapılan yardım ve ödeneklerin maddi yoksunluğu azaltmada kısıtlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada 2013-2017 yılları arası GYKA verileri kullanılarak yapılan logit analizi sonucuna göre ise işsiz bireylerin çalışanlara kıyasla daha fazla maddi yoksunluk çektikleri ortaya koyulmuştur. Çalışmada eğitim düzeyinin yükselmesi ile aynı oranda gelirin de artması, daha fazla harcama yapabilme durumunu beraberinde getirmiştir. Ayrıca eğitim düzeyi düşük olanların daha da plansız tasarruf ettiklerini ortaya koymuşlardır. Eğitim düzeyinin yanı sıra konutun oda sayısı ve ısıtma sisteminin de maddi yoksunluğu anlamlı bir şekilde etkilediğini belirtmişlerdir.

Literatürde, işsizliğin de maddi yoksunluk yaşama olasılığını arttıran bir diğer parametre olduğunu tespit eden çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Emeç ve diğerleri (2021), tesadüfi etkiler panel logit modelini kullandıkları çalışmalarında, genç işsizlerin yetişkinlere oranla daha fazla maddi yoksunluk çektiğini ve bununla ilgili mücadele edilmesi gerektiği ortaya koymuşlardır. İşsizliğin yanı sıra Bodur ve Kumaş (2021) ise emeklilikteki maddi yoksunluğu araştırmışlardır. Çalışmada emeklilik ile işgücü piyasasına yeniden katılmanın arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla lojistik regresyon modelinden yararlanılmıştır. Çalışma sonucuna göre erkeklerin kadınlara kıyasla emeklilikten sonra işgücü piyasasına dönme olasılıklarının yüksek olduğunu, emeklilikten önce de maddi yoksunluk çeken bireylerin emeklilikten sonra çalışma olasılığı düşük iken, emeklilikte yüksek gelire sahip bireylerin çalışma olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Kapar (2023), yoksulluk ve maddi yoksunlukla mücadele için istihdam sağlanarak, çalışan bireylerin sayısının artırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Literatür incelendiğinde, genelinde eğitim düzeyinin maddi yoksunluk üzerindeki etkisini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Örneğin Uğur (2023), eğitim düzeyinin düşük olmasının maddi yoksunluk çekme riskini arttırdığını ve eğitim düzeyinin yüksek olmasının maddi yoksunluk riskini azalttığını tespit etmiştir.

Whelan ve Maitre (2012), maddi yoksunluğun sadece gelir düzeyi ile belirlenmemesi gerektiğini savunmuştur. Adı geçen araştırmacılara göre maddi yoksunluk, Avrupa'nın siyasi gündeminin üst sıralarında yer almaktadır. Nelson (2012), sosyal yardımlar ile maddi yoksunluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çok düzeyli lojistik regresyon modeli kullanılarak analiz edilen çalışmanın sonucunda, sosyal yardımlar ile maddi yoksunluk arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir. Diğer önemli bir faktör olan eğitimde ise Nelson (2012), çalışmasında Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalar sonucunda eğitim düzeyinin artmasının maddi yoksunluk riskini önemli ölçüde azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

Maddi yoksunluğun mikro belirleyicileri AB ülkeleri özelinde de araştırılmıştır. Buna göre eğitim düzeyinin düşük olmasının (Moreno vd., 2014) ve işsizliğin (Ajwad vd., 2013) maddi yoksunluğu artırıcı etkisinin olduğu görülmüştür. Hick (2013) ise başka bir açıdan yaklaşarak maddi yoksunluk çekmenin tercihe bağlı olup olmadığını araştırmıştır. İngiltere örneklemindeki araştırmasında yoksulluğu zorunlu yoksulluk, yoksunluk ve tercihe dayalı yoksunluk olarak ele alarak her olanağa sahip bireylerin bile maddi yoksunluk yaşayabildiklerini tespit etmiştir.

Literatür incelendiğinde, cinsiyet ve eğitim düzeyi farklılıklarının maddi yoksunluğu azaltıcı veya artırıcı etkileri görülebilmektedir. Örneğin yapılan araştırmalar, hanehalkı reisinin kadın olduğu durumlarda maddi yoksunluğun azaldığını vurgulamaktadır (Hick, 2013).

Soltes ve Ulman (2015), 2012 GYKA hanehalkı mikro verilerini kullanarak lojistik regresyon modeli ile Slovakya ve Polonya ülkeleri karşılaştırmışlardır. Maddi yoksunluğu etkileyen faktörlerin araştırıldığı çalışmada her iki ülkenin de ciddi maddi yoksunluk çektiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada bağımlı değişken maddi yoksunluk, bağımsız değişkenler ise eğitim durumu, sağlık durumu, kentleşme, çalışma durumu ve medeni durumu olarak kullanılmıştır. Çalışmada, ekonomik aktivitenin ve eğitimin maddi yoksunluğu artırıcı yönde etkisinin olduğu ortaya koyulmuş ve işsiz hane reisinin işi olana kıyasla daha fazla maddi yoksunluk çektiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca çalışmada,

Slovakya'ya kıyasla Polonya'da işsiz hane reisinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Polonya'daki hanelerin Slovakya'ya oranla maddi yoksunluk riskinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Deutsch ve diğerleri (2015), çalışmasında AB ülkelerinin yaşamış olduğu maddi yoksunluğu ve maddi yoksunluğun kısıtladığı harcamaların neler olduğunu araştırmıştır. Çalışma sonucunda Avrupa Birliği ülkeleri bir bütün olarak ele alındığında hanelerin ilk önce yıllık tatillerini, yeni mobilyalarını, eğlence ve sosyal aktivitelerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Maddi yoksunluk düzeyinin hanehalkı yapılarının farklılıklarına rağmen, araştırma sonucunda ülkeler arasında bir fark olmadığı görülmüştür. Maddi yoksunluğu azaltma yönünde ülkelerin daha fazla destek programları hazırlamaları gerektiği tespit edilmiştir. Dudek (2019), maddi yoksunluğu AB ülkeleri düzeyinde inceleyerek, hanehalkının gelir durumunun, maddi yoksunluk oranını tespit etmede önemli rol oynadığı belirtmiştir. Çalışmanın sonucunda hanehalkı gelirinin artmasının maddi yoksunluğu azaltabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Toge ve Bell (2016) sağlık durumu kötü veya çok kötü olan bireylerin maddi yoksunluk çekme riskinin fazla olduğu sabit etkiler logit analizi ile ortaya koymuşlardır. Guio ve diğerlerine (2016) göre, sağlık ile maddi yoksunluk arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. Beck ve diğerleri (2019), sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesinin maddi yoksunluğu azalttığını ortaya koymuşlardır.

Mevcut literatürde, Avrupa'da ayrıca gelir yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı önleyecek yeni politikaların düşünülmesi gerektiğini savunan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Notten ve Guio (2020), sosyal transferlerin maddi yoksunluğu ne yönde etkilediğini araştırmışlardır. Araştırmada sıralı logit model kullanılarak Avrupa'daki 32 ülkenin karşılaştırılması hedeflenmiştir. Çalışmanın sonucunda Avrupa'nın gelir yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı önleyecek yeni politikalar izlemesi gerektiği sonucuna varılmış ve sosyal transferlerin maddi yoksunluk üzerinde büyük bir etkisinin olacağı ortaya konmuştur.

Nikoloski, (2021) çalışmasında işgücünün az olduğu hanelerde maddi yoksunluk yaşama olasılığının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada, 2015 yılında Makedonya'daki maddi yoksunluğa neden olan etkenler araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda asgari ücretin arttırılması, gerekli sosyal yardımların yapılması, işgücü piyasasının artması ve eğitim düzeyinin yükselmesinin maddi yoksunluğu azaltıcı etkisini tespit etmişlerdir

Çalışmada, işsizlerin, geliri olmayanların veya düşük ücretli çalışanların sağlık durumlarının kötüye gittiği görülmüştür. Sağlık durumunun kötü veya çok kötü olmasının maddi yoksunluk olasılığını iki katına çıkardığı ve düşük ücretli çalışanın ise maddi yoksunluk yaşama olasılığının %92 yükseldiğini ortaya koymuştur. Önceki çalışmalara benzer olarak söz konusu çalışma da eğitim düzeyinin düşük olmasının maddi yoksunluk çekme olasılığını arttırdığını vurgulamaktadır.

Tüm bu bilgilerin ışığında, mevcut çalışmalar, bireyin eğitim düzeyinin, istihdamda olma durumunun, sağlık durumunun ve demografik özelliklerinin maddi yoksunluk üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

3.1.2. Makroekonometrik Yöntemler Kullanılarak Yapılan Maddi Yoksunluk Araştırmaları

Çalışmanın bu bölümünde, maddi yoksunluğun etkisi ve belirleyicilerine yönelik makro ekonometrik yöntemler kullanılarak çalışmalara yer verilmiştir. Tablo 3.1, söz konusu bağlamdaki çalışmalardan bazılarını göstermektedir.

Tablo 3.1 Maddi Yoksunlukta Makroekonometrik Yöntemler Kullanan Seçili Çalışmalar

Yazar	Yılı ve Kapsamı	Yöntem	Sonuç
Gugushvili (2011)	2010 5 tane Balkan ülkeleri	OLS Analizi	Sosyal dışlanmaya maruz kalan çocuklar ve yalnız ebeveynlerin maddi yoksunluk yaşama riski diğerlerine kıyasla daha fazladır.
Gazareth ve İglesias (2017)	1999-2013 İsviçre	Zaman Serisi Analizi	Ekonomik gerileme, artan işsizlik ve diğer ekonomik gelişmeler ile maddi yoksunluk arasında aynı yönlü bir ilişki söz konusudur.

Blatna (2017)	2005-2017 AB ülkeleri	Zaman Serisi Analizi	İstihdam ve eğitim durumu kötüye giden ülkelerde maddi yoksunluk daha fazla görülmektedir.
Andres ve Polat (2017)	2006-2013 Almanya	Dinamik Panel Veri Analizi	Gelir ve istihdam arttıkça, maddi yoksunluk çekme riskinin düştüğü savunulmaktadır.
Bedük (2018)	2009 25 AB ülkeleri	OLS Analizi	Maddi yoksunluk yaşayan bireyler sosyal dışlanmaya daha fazla maruz kalmaktadır.
Levent ve Arvas (2019)	2008-2017 Türkiye	Rassal Etkiler Modeli	Kişi başına düşen gelirden meydana gelen azalma maddi yoksunluk yaşama olasılığını arttırmaktadır.
Cheung vd. (2019)	2016 Hong Kong	Nedensellik Testi	Maddi yoksunluk ile çalışan yoksulluğu arasında ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Özdemir ve İnce (2021)	2000-2018 OECD ülkeleri	FMOLS Yöntemi	Sosyal yardım harcamaları arttıkça maddi yoksunluk yaşama ihtimali düşmektedir.
Şahin ve Ahlatcı (2021)	2010-2017 21 tane gelişmiş ülkeler ve içinde Türkiye'nin de bulunduğu 11 tane gelişmekte olan ülkeler	Tesadüfi Etkiler Modeli	İstihdam ve sosyal güvenlik harcamaları arttıkça maddi yoksunluk yaşama olasılığı azalmaktadır.
Aydın ve Güloğlu (2021)	2017-2018 AB ülkeleri ve Türkiye	Küme Örneklemeye Yöntemi	Türkiye'nin AB ülkelerine kıyasla daha fazla maddi yoksunluk yaşadığı tespit edilmiştir.

Dumiter vd. (2021)	2009-2018 5 adet Orta ve tüm Doğu Avrupa ülkeleri	En Küçük Kareler Yöntemi	Bireysel emeklilik, kişisel tasarruflar ve finansal okuryazarlık gibi faktörler maddi yoksunluk yaşama oranını düşürmektedir.
Dal ve Temiz (2023)	2002-2021 Türkiye	Zaman Serisi Analizi	Milli gelir içerisinde sosyal yardım harcamalarına ayrılan miktarın artması, maddi yoksunluk yaşama olasılığını düşürmektedir.
Çınar (2023)	2006-2022 Türkiye	Zaman Serisi Analizi	Enflasyona bağlı olarak nakdi ücretlerin erimesi ve bu sebeple alım gücünün azalması maddi yoksunluk oranının artmasına neden olmuştur.

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. VERİ ve YÖNTEM

Bu bölümde, Türkiye’de çalışanların maddi yoksunluğunu etkileyen faktörlerin tespitine yönelik yapılan analizlerde kullanılan veri setlerine ilişkin bilgiler sunulmuş, değişkenler ve elde ediliş biçimleri açıklanmış ve kullanılan yöntemlerin ekonometrik gösterimleri ele alınmıştır.

4.1.1. Veri

Bu çalışmada, TÜİK’in 2013, 2018 ve 2022 yıllarına ait GYKA Fert Kayıt ve Fert veri setleri kullanılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenini elde etmek için ilgili veri setlerindeki “maddi yoksunluk” bölümlerinden faydalanılmıştır. İlgili bölümlerde bireylere çeşitli parametrelerde altı farklı soru yöneltilmektedir. Bireylerden ise bu sorulara evet, hayır (maddi yetersizlik) ve hayır (diğer nedenler) olmak üzere üç farklı kategoride cevap vermeleri beklenmektedir. Çalışmada bu sorulara “hayır-diğer nedenler” cevabı çıkarılarak, sorulara “evet” veya “hayır (maddi yetersizlik)” cevaplarını veren bireylere ilişkin veriler kullanılmıştır. İlgili veri setlerindeki söz konusu altı sorudan en az dört tanesine hayır (maddi yetersizlik) cevabını veren bireyler, çalışma kapsamında “maddi yoksun” olarak kabul edilmiştir. 2013, 2018 ve 2022 yılına ait sorulara ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1 Maddi Yoksunluk Fert Anket Soruları

Maddi Yoksunluk	Soruları
Eskimiş giysilerinizin yerine yeni giysiler alabilir misiniz? (ikinci el olmayan)	Soru:1
Biri günlük kullanıma uygun olmak üzere; düzgün iki çift ayakkabınız var mı?	Soru:2
Ayda en az bir kere arkadaşlarınız, aileniz/akrabalarınızla yemek yemek veya bir şeyler içmek için evde veya dışarıda (lokanta, pastane, kafe vb. yerlerde) bir araya gelir misiniz?	Soru:3
Spor, sinema, konser gibi boş zaman faaliyetlerine (ücret ödeyerek) düzenli olarak katılır mısınız?	Soru:4
Çoğu hafta küçük bir miktar parayı kendinizi iyi hissettirmek için (kendiniz için bir şey almak/yapmak gibi) harcar mısınız?	Soru:5
Evde kişisel amaçlı kullanımınız için internet erişiminiz var mı? (Cep telefonu, wireless, video oyun konsolu, dizüstü/masaüstü bilgisayar, TV vb. aracılığıyla)	Soru:6

Kaynak: TÜİK GYKA Anketi Fert Kesit Veri Seti Soruları (2022a)

TÜİK, Türkiye’de maddi yoksunluk – maddi ve sosyal yoksunluk hesaplamalarını fert ve hane düzeyinde gerçekleştirmektedir. Fert düzeyinde sorulan ve Tablo 4.1’de de sunulan 6 soru ve hane düzeyinde sorulan 7 soru olmak üzere toplam 13 soru ile maddi yoksunluk – maddi ve sosyal yoksunluk TÜİK tarafından takip edilmektedir. TÜİK, son güncel hesaplamalarında söz konusu 13 maddeden en az yedisini karşılayamayanları yoksun olarak sınıflandırmaktadır (TÜİK, 2022c). Bu çalışma fert düzeyinde olduğundan ve çalışan bireylere odaklanıldığından, çalışma kapsamında Tablo 4.1’de sunulan maddelerden en az dördünü karşılayamayanlar maddi yoksun olarak değerlendirilmiştir.

Genel olarak bu çalışma, çalışan bireylerdeki maddi yoksunluğu üç farklı kategoride analiz etmektedir. İlk olarak çalışmada, bireylerin sosyo-ekonomik ve demografik farklılıklarının maddi yoksunluk üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. İkinci olarak, çalışılan sektörün maddi yoksunlukta ayrıştırıcı bir etkisinin olup olmadığı tespit edilmek istenmiştir. Son olarak ise maddi yoksunluk analizleri, çalışan bireylerin meslekleri, çalıştıkları yerdeki unvan ve pozisyonlarına göre yapılarak, bireylerin mesleki farklılıklarının maddi yoksunluğun bir belirleyicisi olup olmadığı analiz edilmiştir.

Bahsedildiği üzere, çalışmada sadece çalışan bireylere odaklanıldığından, ilgili veri setlerindeki ferdin şu anki istihdam durumlarına ilişkin sorularda sadece ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (tam ve yarı zamanlı) çalıştığını beyan eden bireyler çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Böylelikle çalışmada, 2013 yılı için 6317, 2018 yılı için 7049 ve 2022 yılı için 6213 çalışan bireye ait veriler analiz edilmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkenini de oluşturan “maddi yoksunluk” a ait gözlem ve yüzde bilgileri Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2’ye göre, çalışma kapsamında verisi incelenen çalışan bireylerin yıllar içinde en çok maddi yoksunluk çektiği göstergenin spor, sinema, konser gibi boş zaman faaliyetlerine (ücret ödeyerek) düzenli olarak katılamama (soru 4) olduğu görülmektedir. Özellikle 2013 yılında çalışan bireylerin yarısından fazlasının söz konusu göstergede yoksunluk çektiği görülmektedir. 2013 ve 2018 yıllarında ise en çok yoksunluk çekilen ikinci gösterge ise ayda en az bir kere arkadaşlarınız, aileniz/akrabalarınızla yemek yemek veya bir şeyler içmek için evde veya dışarıda (lokanta, pastane, kafe vb. yerlerde) bir araya gelememe olmuştur (soru 3). 2022 yılında ise en çok yoksunluk çekilen ikinci gösterge ise eskimiş giysilerinizin yerine yeni giysiler alamamadır (soru 1).

Tablo 4.2 Maddi Yoksunluk Sorularına İlişkin Gözlem ve Yüzde Dağılımı

		2013		2018		2022	
Maddi Yoksunluk		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Soru 1	Gözlem	4477	1840	6472	577	5316	897
	Yüzde	70.87	29.13	91.81	8.19	85.56	14.44
Soru 2	Gözlem	4708	1609	6549	500	5487	726
	Yüzde	74.53	25.47	92.91	7.09	88.31	11.69
Soru 3	Gözlem	3889	2428	6262	787	5330	883
	Yüzde	61.56	38.44	88.84	11.16	85.79	14.21
Soru 4	Gözlem	2984	3333	5403	1646	4873	1340
	Yüzde	47.24	52.76	76.65	23.35	78.43	21.57
Soru 5	Gözlem	4416	1901	6295	754	5536	677
	Yüzde	69.91	30.09	89.30	10.70	89.10	10.90
Soru 6	Gözlem	3855	2462	6664	385	5976	237
	Yüzde	61.03	38.97	94.54	5.46	96.19	3.81
Toplam Gözlem		6317		7049		6213	

4.1.1.1. Sosyo-ekonomik ve Demografik Değişkenlere İlişkin Genel Bilgiler

Yukarıda sözü edildiği üzere, maddi yoksunluk analizlerindeki birinci basamak sosyo-ekonomik ve demografik farklılıkların çalışan bireylerin maddi yoksunluğunda anlamlı bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek idi. Bu bağlamda çalışmanın bağımlı değişkeni Tablo 4.1’de de ifade edilen “maddi yoksunluk”tan türetilmiş, bağımsız değişkenleri ise yaş, cinsiyet, medeni durumu, eğitim durumu, sağlık durumu, kronik hastalığın olup olmaması ve gelir düzeyi olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın bağımlı değişkeni “maddi yoksunluk” kukla değişkeni oluşturulurken, Tablo 4.1’deki sorular kullanılmış ve ilgili sorulardan en az dört tanesine hayır (maddi yetersizlik) cevabını verenler maddi yoksun olarak değerlendirilerek 1 değeri verilmiştir. Bağımsız değişkenlerden biri olan cinsiyet değişkeninde kadınlara 1, erkeklere ise 0 değeri verilmiştir. Çalışmada yaş iki ayrı aralıkta ele alınmıştır. Yaş aralığı belirlenmesinde Santrock (2001)’un gelişim dönemleri dikkate alınmıştır. Buna göre çalışmada 45 yaş ve üzerindeki bireylere 1, 18-44 yaş arasındaki genç yetişkinlere ise 0 değeri verilmiştir. Medeni hal değişkeni ise bekar, evli, eşi öldü veya boşandı kategorilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın bağımsız değişkenlerinden biri olan sağlık durumu “çok iyi/iyi, orta ve çok kötü/ kötü” olarak üç kategoride ele alınmıştır. Bir diğer bağımsız değişken olan “kronik”, bireylere yöneltilen “kronik bir hastalığının olup olmaması” sorusundan türetilmiştir. Kronik değişkeninde “kronik bir hastalığının olup olmaması” sorusuna “evet” cevabını verenlere 1, “hayır” cevabını verenlere ise 0 değeri verilmiştir. Bir başka bağımsız değişken olan eğitim düzeyi değişkeninde ise okur-yazar olmayan ve bir okul bitirmede cevaplarını tek bir başlık altında toplanarak “okur-yazar olmayan” olarak belirtilmiştir. Yine benzer bir şekilde ilkokul, ilköğretim, ortaokul ve dengi olanlar “ilköğretim” olarak, genel lise ve mesleki lise “lise”, yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora ise “lisans ve üzeri” adı altında toplanmıştır. İlgili veri setlerinde herhangi bir gelir beyan etmeyen bireyler ise çalışma kapsamından çıkarılmıştır. Tablo 4.3’te 2013, 2018 ve 2022 yıllarına ait sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine ilişkin katılımcıların gözlem ve yüzdeleri sunulmuştur.

Tablo 4.3 Sosyo-ekonomik ve Demografik Özelliklerine İlişkin Gözlem ve Yüzde Oranları

	2013		2018		2022	
<i>Değişkenler</i>	<i>Gözlem</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Gözlem</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Gözlem</i>	<i>Yüzde</i>
<i>Bağımlı Değişken</i>						
Maddi Yoksunluk						
Evet	1990	31.50	514	7.29	641	10.32
Hayır	4327	68.50	6535	92.71	5572	89.68
<i>Bağımsız Değişkenler</i>						
Cinsiyet						
Kadın	1718	27.20	2361	33.49	2112	33.99
Erkek	4599	72.80	4688	66.51	4101	66.01
Yaş						
44 ve altı	5285	83.66	5973	84.74	5151	82.91
45+	1032	16.34	1076	15.26	1062	17.09
Medeni Durumu						
Evli	4358	68.99	4500	63.84	3935	63.33
Bekar	1693	26.80	2195	31.14	1959	31.53
Eşi öldü, boşandı	266	4.21	354	5.02	319	5.13
Eğitim Durumu						
Okur-yazar olmayan	380	6.02	188	2.67	159	2.56
İlköğretim	2519	39.88	1958	27.78	1463	23.55
Lise	1456	23.05	1693	24.02	1568	25.24
Lisans ve üzeri	1962	31.06	3210	45.54	3023	48.66
Sağlık Durumu						
Kötü	267	4.23	152	2.16	105	1.69
Orta	888	14.06	813	11.53	823	13.25
İyi	5162	81.72	6084	86.31	5285	85.06
Kronik						
Evet	1192	18.87	1240	17.59	1037	16.69
Hayır	5125	81.13	5809	82.41	5176	83.31
Toplam Gözlem	6317		7049		6213	

Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine ait gözlem ve yüzde dağılımı incelendiğinde, çalışmada analiz edilen yılların tamamında çalışan bireylerin daha çok 18-44 yaş aralığında olduğu göze çarpmaktadır. İncelenen yıllar cinsiyet özelinde değerlendirildiğinde, yıllar içinde aradaki fark azalsa da erkek çalışan oranının kadınlara nazaran oldukça yüksek olduğu görülebilmektedir. Verilerden, medeni durumlarına göre evlilerin, sağlık durumlarına göre ise iyi olduğunu beyan edenlerin sayısının diğerlerine kıyasla fazla olduğu söylenebilir. Ancak çalışan bireylerin eğitim durumları incelendiğinde ise yıllar içinde değişiklik olduğu görülebilmektedir. Buna göre, okur-yazar olmayan ve ilköğretim mezunu olan çalışan bireylerin oranı yıllar içinde azalmış, buna karşın lise ve en az üniversite mezunu olan çalışan bireylerin oranı ise artmıştır. Kronik hastalığı olan bireylerin 2013 yılında %19, 2018’de %18 ve 2022 yılında %17’lere gerilediği görülmüştür. Bireylerin maddi yoksun olma durumu 2013 yılında %32, 2018 yılında %7 ve 2022 yılında %10 olarak verilmiştir. 2013 yılından 2018 yılına kadar bireylerin maddi yoksun olma durumunda ciddi miktarda düşüş meydana geldiği tespit edilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin değerlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4 Sosyo-ekonomik ve Demografik Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

<i>Değişkenler</i>	<i>2013</i>		<i>2018</i>		<i>2022</i>	
	<i>Ortalama</i>	<i>Minimum- Maximum</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Minimum- Maximum</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Minimum- Maximum</i>
<i>Bağımlı Değişken</i>						
Maddi Yoksunluk	.315 (.465)	0-1	.073 (.260)	0-1	.103 (.304)	0-1
<i>Bağımsız Değişkenler</i>						
Cinsiyet	.272 (.445)	0-1	.335 (.472)	0-1	.340 (.474)	0-1
Yaş	.163 (.370)	0-1	.153 (.360)	0-1	.171 (.376)	0-1
Medeni Durumu	1.352 (.559)	1-3	1.412 (.585)	1-3	1.418 (.588)	1-3
Eğitim Durumu	2.792 (.952)	1-4	3.124 (.908)	1-4	3.2 (.886)	1-4
Sağlık Durumu	2.775 (.509)	1-3	2.842 (.42)	1-3	2.834 (.415)	1-3
Kronik	.189 (.391)	0-1	.176 (.381)	0-1	.167 (.373)	0-1
Gelir	18144.27 9 (16992.4 07)	50- 363050	34258.24 6 (29941.2 95)	50- 363050	63256.32 4 (52971.8 43)	50- 363050
Gözlem	6317		7049		6213	

Not: Katsayı tahminlerinin altında parantez içinde standart hatalar verilmiştir.

4.1.1.2. Sektörel Değişkenlere İlişkin Genel Bilgiler

Çalışan bireylerin maddi yoksunluğunda, çalışılan sektörün etkili olup olmadığı da bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Bu bağlamda çalışmada, ilgili veri setlerinde NACE REV-2 sınıflandırma sistemine göre esas iş bilgileri kullanılmıştır. Çalışma kapsamındaki analizler, imalat, inşaat, eğitim, sağlık ve hizmet sektörleri odağında gerçekleştirilmiştir. Hizmet sektörü, ulaştırma ve depolama, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, bilgi ve işlem, finans ve sigorta faaliyetleri, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor ve diğer faaliyetlerin toplulaştırılmasından oluşmaktadır.

Çalışmada analiz edilen sektörlerle ilişkin gözlem ve yüzdeler Tablo 4.5'te, tanımlayıcı istatistikler ise Tablo 4.6'da sunulmuştur.

Tablo 4.5 Çalışan Bireylerin Bağlı Oldukları Sektörlere İlişkin Gözlem ve Yüzde Oranları

<i>Değişkenler</i>	<i>2013</i>		<i>2018</i>		<i>2022</i>	
	<i>Gözlem</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Gözlem</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Gözlem</i>	<i>Yüzde</i>
İmalat	1275	20.18	1463	20.75	1249	20.10
İnşaat	658	10.42	471	6.68	361	5.81
Eğitim	716	11.33	904	12.82	864	13.91
Sağlık	404	6.40	584	8.28	539	8.68
Hizmet	1485	23.51	1716	24.34	1478	23.79

2013, 2018 ve 2022 yıllarında en çok çalışanın olduğu sektörün hizmetler sektörü olduğu görülebilmektedir. İncelenen sektörler arasında en az çalışanın ise sağlık hizmetleri alanında olduğu Tablo 4.6'dan takip edilebilmektedir.

Tablo 4.6 Çalışan Bireylerin Bağlı Oldukları Sektörlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

<i>Değişkenler</i>	<i>2013</i>		<i>2018</i>		<i>2022</i>	
	<i>Ortalama</i>	<i>Minimum-Maximum</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Minimum-Maximum</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Minimum-Maximum</i>
İmalat	.202 (.401)	0-1	.208 (.406)	0-1	.201 (.401)	0-1
İnşaat	.104 (.305)	0-1	.067 (.334)	0-1	.058 (.305)	0-1
Eğitim	.113 (.317)	0-1	.128 (.334)	0-1	.139 (.317)	0-1
Sağlık	.064 (.245)	0-1	.083 (.276)	0-1	.087 (.245)	0-1
Hizmet	.235 (.424)	0-1	.243 (.429)	0-1	.238 (.424)	0-1

4.1.1.3. Meslek Değişkenlerine İlişkin Genel Bilgiler

Çalışma kapsamında en son olarak, maddi yoksunluğun çalışanların profesyonel meslekleri özelinde farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmek istenmiştir. Bu bağlamda ilgili veri setlerinde ISCO-08 meslek sınıflandırılmasına göre meslek grupları esas alınmıştır. Buna göre, yöneticiler, hizmet ve satış elemanları, profesyonel meslek mensupları, sanatkarlar ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar çalışma kapsamında analiz edilmiştir.

Tablo 4.7’de, incelenen mesleklere yönelik gözlem ve yüzdeleri, Tablo 4.8 ise tanımlayıcı istatistikleri göstermektedir.

Tablo 4.7 Çalışan Bireylerin Sahip Oldukları Mesleklere İlişkin Gözlem ve Yüzde Oranları

Değişkenler	2013		2018		2022	
	Gözlem	Yüzde	Gözlem	Yüzde	Gözlem	Yüzde
Yönetici	304	4.81	489	6.94	361	5.81
Profesyonel	1117	17.68	1696	24.06	1650	26.56
Hizmet, satış	1222	19.34	1329	18.85	1160	18.67
Sanatkarlar	978	15.48	829	11.76	656	10.56
Nitelik	946	14.98	642	9.11	643	10.35
Gerektirmeyen						

Çalışmada kapsamındaki verilerden hareketle 2013, 2018 ve 2022 yıllarında en çok çalışanın olduğu meslek grubunun hizmetler ve satış elemanları olduğu görülebilmektedir. Meslekler arasında en az katılımcıya sahip grubun ise yöneticiler olduğu tespit edilmiştir. Yıllar içerisinde diğerlerine oranla en fazla yükseliş yaşayan meslek grubu ise profesyonel meslek mensupları olmuştur.

Tablo 4.8 Çalışan Bireylerin Sahip Oldukları Mesleklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişkenler (Meslekler)	2013		2018		2022	
	Ortalama	Minimum- Maximum	Ortalama	Minimum- Maximum	Ortalama	Minimum- Maximum
Yönetici	.480 (.214)	0-1	.069 (.254)	0-1	.058 (.234)	0-1
Profesyonel Meslek	.177 (.382)	0-1	.241 (.427)	0-1	.266 (.442)	0-1
Hizmet ve Satış	.193 (.395)	0-1	.189 (.391)	0-1	.187 (.390)	0-1
Sanatkarlar	.155 (.362)	0-1	.118 (.322)	0-1	.106 (.307)	0-1
Nitelik Gerektirmeyen	.150 (.357)	0-1	.091 (.288)	0-1	.103 (.305)	0-1

Tablo 4.8’de 2013’te hizmet ve satış elemanlarının diğer meslek gruplarına kıyasla daha fazla olduğu görülmekte iken diğer yıllarda en çok çalışanın profesyonel meslek gruplarında olduğu takip edilebilmektedir. İncelenen bütün yıllarda, çalışan bireylerin oranı en düşük olan yönetici pozisyonu olmuştur.

4.1.2. Yöntem

Bu çalışmada, daha önce de sözü edildiği üzere GYKA 2013, 2018 ve 2022 mikro veri setleri kullanılarak çalışan bireylerin maddi yoksunlukları logit yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca çalışmada, probit analizi de yapılarak, elde edilen sonuçların sağlamlığı ve tutarlılığı kontrol edilmiştir. Logit ve Probit yöntemlerine ilişkin ayrıntılı ekonometrik gösterimler ve marjinal etkiler analizlerine ilişkin bilgilere aşağıdaki bölümlerde yer verilmiştir.

4.1.2.1. Logit Model

Çalışmanın baz yöntemi olarak logit model belirlenmiş ve Türkiye’de çalışan bireylerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, çalıştıkları sektör ve mesleklerin maddi yoksunluk üzerindeki etkisi tespit edebilmek amacıyla logit yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın bağımlı değişkeni maddi yoksunluk olup, 0 ve 1 şeklinde iki seçenekten oluşan kukla değişkenidir. Maddi yoksunluğa ilişkin altı sorudan en az dört ve üzerine “hayır” yanıtını verenlere 1 değeri verilerek, “maddi yoksun” olarak nitelendirilmiştir. Logit modelinin basit ekonometrik gösterimi aşağıdaki gibi yapılabilir.

$$y^* = x'\beta + e \quad (1)$$

Denklem (1)'de y^* bağımlı değişkeni ifade etmektedir. β açıklayıcı değişken için tahmin edilecek parametreler, x ise bağımsız değişken olduğunu göstermektedir.

$$P_i = F(Z_i) = F(\alpha + \beta X_i) = \frac{1}{(1 + \exp^{-(Z_i)})} = \frac{1}{1 + \exp^{-(\alpha + \beta X_i)}} \quad (2)$$

Denklem (2)'de F birikimli olasılık fonksiyonu, α ise sabit katsayısını ve i bağımsız değişkeni ifade etmektedir.

$$L_i = L_n \left[\frac{P_i}{(1 - P_i)} \right] = Z_i = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + e_i \quad (3)$$

Denklem (3)'teki L_i , bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenini etki etmesinin herhangi bir etki etmemesine bölümünün logaritmasıdır (Gujarati, 2004).

Marjinal etkilerinin hesaplanması ve analiz edilmesi logit analizinde oldukça önemlidir. Marjinal etkileri analizinin ifade edilmesinde sürekli ve kesikli değişkenler yardımıyla hesaplanmaktadır (Williams, 2018).

Sürekli değişken

$$(\partial P_i / \partial X_{ij}) = [\beta_j \exp(-\beta X_{ij})] / [1 + \exp(-\beta X_{ij})]^2 \quad (4)$$

Kesikli değişken

$$(\partial P_i / \partial X_{ij}) = P_i(Y_i : X_{ij} = 1) - P_i(Y_i : X_{ij} = 0) \quad (5)$$

4.1.2.2. Probit Model

Logit analizlerinin sağlamlığı ve tutarlılığını kontrol etmek amacıyla çalışmada Probit yöntemi de kullanılmıştır.

Probit modelin denklemi aşağıdaki denklemde verilmiştir.

$$y^* = x'\beta + e \quad (6)$$

$$\Pr(y = 1|x) = \Phi(x'\beta) \quad (7)$$

Denklem (6)'da y kukla değişkeni olasılıklarını vermektedir. Birikimli normal dağılım Φ olasılığını 0 ve 1 arasında belirlenmektedir. Probit modelde logit model yönteminde olduğu gibi katsayıların hesaplanması kadar marjinal etkilerin yorumlanması yerini önemlidir.

Marjinal etkileri analizinde, değişkende meydana gelen değişimin $\Pr(y = 1|x)$ olarak ifade edilen olasılığını ne yönde etkilediğini gösterirken, diğer tüm değişkenler sabittir şeklindedir. Kısaca bir olayın gerçekleşme olasılığını vermektedir. Böylece probit model denklemi elde edilmiş olur.

5. BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, çalışan bireylerin maddi yoksunluklarına ilişkin üç ayrı fazda inceleme yapılmıştır. Sosyo-ekonomik faktörleri, farklı sektörlerde ve mesleklerde çalışan bireylerin maddi yoksunluğa etkisini incelemek amacıyla logit analizi ve marjinal etkiler analizleri sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de çalışan bireylerin maddi yoksunluklarını analiz etmek için yapılan logit ve marjinal etkiler analizleri sonuçlarına yer verilmiştir. Daha önce de ifade edildiği üzere, Türkiye’de çalışan bireylerin maddi yoksunluğu üç fazda analiz edildiğinden, analiz sonuçları da üç alt bölüm özelinde raporlanmıştır. Logit analizlerinin sağlamlığını test etmek için yapılan probit analizlerine ilişkin sonuçlarına ise çalışmanın ekler bölümünde yer verilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılan tüm veriler ve kurulan modeller STATA 14 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

5.1.1. Sosyo-ekonomik ve Demografik Belirleyicilere İlişkin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analizleri Sonuçları

Türkiye’deki çalışanların maddi yoksunluklarında etkili sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin tespitine yönelik yapılan logit ve marjinal etkiler analizleri sonuçları Tablo 5.1’de sunulmuştur.

Tablo 5.1 Sosyo-ekonomik ve Demografik Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>2013</i>		<i>2018</i>		<i>2022</i>	
Maddi Yoksunluk	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>
Cinsiyet: Kadın	-.701*** (.087)	-0.096*** (.011)	-.904*** (.139)	-0.042*** (.006)	-.76*** (.126)	-0.047*** (.007)
Yaş: 45+	.21** (.097)	0.030** (.014)	.621*** (.131)	0.037*** (.009)	.118 (.119)	0.008 (.008)
Medeni Durumu						
Bekar	-1.181*** (.088)	-0.164*** (.011)	-1.046*** (.143)	-0.049*** (.006)	-1.193*** (.136)	-0.073*** (.007)
Eşi ölmüş, Boşandı	-.26 (.166)	-0.036 (.023)	.292 (.218)	0.016 (.013)	-.166 (.208)	-0.011 (.013)
Eğitim Durumu						
İlköğretim	-1.103*** (.142)	-0.136*** (.015)	-1.334*** (.176)	-0.078*** (.011)	-1.442*** (.189)	-0.095*** (.012)
Lise	-1.955*** (.153)	-0.262*** (.016)	-2.564*** (.213)	-0.114*** (.009)	-2.28*** (.204)	-0.148*** (.013)
Lisans ve üzeri	-2.862*** (.187)	-0.345*** (.016)	-3.291*** (.269)	-0.125*** (.010)	-3.377*** (.243)	-0.198*** (.017)
Sağlık Durumu						
Orta	-.94*** (.187)	-0.120*** (.021)	-.677*** (.242)	-0.031*** (.010)	-.583** (.259)	-0.036** (.014)
İyi	-1.341*** (.187)	-0.201*** (.028)	-1.095*** (.26)	-0.070*** (.020)	-1.343*** (.287)	-0.114*** (.029)
Kronik	-.01 (.103)	-0.001 (.015)	.07 (.16)	0.004 (.009)	.128 (.165)	0.009 (.012)
Gelir	-.0001*** (5.66e-06)	-.00001*** (7.12e-07)	-.0001*** (6.04e-06)	-3.93e-06 *** (3.01e-07)	-.00004*** (2.84e-06)	-2.39e-06*** (1.78e-07)
_cons	3.819*** (.239)		2.452*** (.322)		3.129*** (.351)	
Gözlem	6317		7049		6213	

Not: Standart hatalar parantez içinde verilmiştir. Baz kategori olarak seçilen kategoriler cinsiyette erkek, yaşta 18 ile 44 aralığı, medeni durumunda evliler, eğitim durumunda okul bitirmeyenler, sağlık durumunda kötü ve kronik hastalıklarda evet yanıtını verenler seçilmiştir. *, **, *** sırasıyla katsayıların, %1, %5 , %10 düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Sonuçlar, incelenen tüm yıllarda cinsiyetin, yaşın, eğitim-sağlık durumunun ve gelirin maddi yoksunluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan logit analizleri sonucunda çalışan kadınların erkeklere ve bekarların evlilere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının düştüğü tespit edilmiştir. 45 yaş ve üstündeki çalışan bireylerin ise genç yetişkinlere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının arttığı görülmüştür. Fakat yaşın, 2022 yılı özelinde maddi yoksunlukta istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Logit analizleri sonuçları ayrıca, çalışan bireylerinin gelirleri arttıkça maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının azaldığını ve sağlık durumunun kötü olduğunu beyan eden bireylere kıyasla diğerlerinin maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının azaldığını göstermiştir.

Logit analizini takiben yapılan marjinal etkiler analizleri sonuçlarına göre, eğitim düzeyi, medeni hal ve sağlık durumunun çalışan bireylerin maddi yoksunluklarında en etkili parametreler olarak öne çıkmaktadır. Buna göre 2013 yılında en az lisans düzeyindeki bir çalışanın bir okul bitirmeyenlere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılığı yaklaşık %35 azalmaktadır. Bu oran 2018 yılı için %13, 2022 yılı için yaklaşık %20 olarak tespit edilmiştir. En az lise mezunu olan bireylerin ise bir okul bitirmeyenlere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıkları 2013'te %26, 2018'de %11 ve 2022 yılında %15 azalmaktadır. Medeni hale göre bekar çalışanların evlilere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıkları ise 2013 yılında %16, 2018 yılında yaklaşık %5 ve 2022 yılında %7 azalmaktadır. Çalışan bireylerin sağlık durumlarına bakıldığında ise marjinal etkiler analizleri, sağlık durumunun kötü olduğunu beyan eden bireylere kıyasla sağlık durumunu iyi olarak nitelendiren çalışanların maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının 2013 yılında %20, 2018 yılında %7 ve 2022 yılında %11 oranında azaldığını ortaya koymaktadır.

5.1.2. Sektörel Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ile Analizi

Tablo 5.2'de çalışılan sektörlere ilişkin logit model ve marjinal etkileri analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5.2 Sektör Farklılıklarının Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları

	2013		2018		2022	
<i>Değişkenler (Sektörler)</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>
<i>İmalat</i>	.229*** (.075)	0.048*** (.016)	.204 (.125)	0.014 (.009)	.233** (.114)	0.022** (.011)
<i>İnşaat</i>	.973*** (.091)	0.221*** (.021)	1.129*** (.144)	0.110*** (.019)	1.464*** (.135)	0.203*** (.025)
<i>Eğitim</i>	-1.383*** (.133)	-0.222*** (.015)	-1.865*** (.328)	-0.067*** (.006)	-1.645*** (.255)	-0.089*** (.008)
<i>Sağlık</i>	-.42*** (.135)	-0.080*** (.024)	-.292 (.201)	-0.018 (.011)	-.582*** (.194)	-0.043*** (.012)
<i>Hizmet</i>	.02 (.08)	0.004 (.017)	.227* (.134)	0.016* (.010)	.294** (.123)	0.028** (.012)
<i>_cons</i>	-.808*** (.046)		-2.628*** (.08)		-2.263*** (.072)	
<i>Gözlem</i>	6317		7049		6213	

Not: Standart hatalar parantez içinde verilmiştir. *, **, *** sırasıyla katsayıların, %1, %5, %10 düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Sektörel farklılıkların çalışan maddi yoksunluğunda etkili olup olmadığının tespitine yönelik yapılan logit ve marjinal etkiler analizleri sonuçları Tablo 5.2’de sunulmuştur. 2013 yılı özelindeki logit analizi sonucunda imalat, inşaat, eğitim ve sağlık sektörlerinde çalışmanın maddi yoksunluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu görülürken hizmet sektöründe çalışmanın ise maddi yoksunluk üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. 2018 yılında ise imalat ve sağlık alanında çalışmanın maddi yoksunluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi görülmemiştir. Fakat 2022 yılı özelinde tüm sektörlerde çalışan bireylerin maddi yoksunlukta istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir

Logit analizi sonuçlarına göre, inşaat sektöründe çalışan bireylerin diğer sektörlerde çalışan bireylere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının yükseldiğini göstermektedir. Yapılan analizler ayrıca, eğitim ve sağlık sektörlerinde çalışan bireylerin diğer sektörlerde çalışanlara kıyasla ise maddi yoksunluk riskinin azaldığını ortaya koymaktadır.

Marjinal etkiler analizlerine bakıldığında, inşaat, eğitim ve sağlık sektörlerinde çalışmanın maddi yoksunluk yaşama olasılığında en etkili parametreler olarak dikkat çekmektedir. Sonuçlara göre, inşaat sektöründe çalışan bireylerin diğer sektörlerde

çalışanlara kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıkları 2013 yılında %22, 2018 yılında %11 ve 2022 yılında %20 oranında artmaktadır. İnşaat sektöründe çalışan bireylerin diğer sektörlerde çalışanlara kıyasla 2018 ile 2022 yılı arasında maddi yoksunluk riskini en fazla yaşayanlar olduğu tespit edilmiştir. Eğitimde çalışanların ise diğer sektörlerde çalışanlara kıyasla maddi yaşama olasılıkları 2013 yılında %22, 2018 yılında %7 ve 2022 yılında %9 oranında azalmaktadır. Sağlık sektöründe çalışan bireylerin diğer sektörlerde çalışanlara kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıkları 2013 yılında %8, 2022 yılında ise %4 oranında azaldığı yapılan analizler neticesinde ortaya konmuştur.

5.1.3. Meslek Farklılıklarının Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ile Analizi

Meslek gruplarına ilişkin logit model ve marjinal etkileri analizi sonuçları Tablo 5.3'te sunulmuştur.

Tablo 5.3 Meslek Farklılıklarının Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Logit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları

	2013		2018		2022	
<i>Değişkenler (Meslekler)</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Logit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>
<i>Yönetici</i>	-2.048*** (.289)	-0.255*** (0.019)	-3.342*** (1.006)	-0.073*** (.005)	-1.642*** (.421)	-0.082*** (.011)
<i>Profesyonel Meslek</i>	-2.463*** (.188)	-0.303 *** (0.011)	-2.503*** (.367)	-0.077*** (.005)	-2.323*** (.283)	-0.108*** (.006)
<i>Hizmet ve Satış</i>	0.489*** (.081)	0.088*** (0.014)	.557*** (.136)	0.039*** (.0103)	.523*** (.124)	0.048*** (.012)
<i>Sanatkarlar</i>	.954*** (.084)	0.177*** (0.016)	1.023*** (.139)	0.082*** (.0134)	1.069*** (.131)	0.112*** (.016)
<i>Nitelik Gerektirmeyen</i>	1.571*** (.087)	0.304*** (0.016)	1.704*** (.134)	0.166*** (.017)	1.635*** (.123)	0.195*** (.018)
<i>_cons</i>	-1.061*** (.055)		-2.849*** (.097)		-2.438*** (.088)	
<i>Gözlem</i>	6317		7049		6213	

Not: Standart hatalar parantez içinde verilmiştir. *, **, *** sırasıyla katsayıların, %1, %5 , %10 düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Tablo 5.3'e ait sonuçları, yöneticilerin ve profesyonel meslek mensuplarının diğer mesleklerle kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının azaldığını göstermektedir. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan elemanların diğer mesleklerde çalışanlara kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıkları ise artmaktadır.

Mesleklere ilişkin marjinal etkileri analizi incelendiğinde, yöneticilerin diğer mesleklerde çalışan elemanlara kıyasla 2013 yılında %26, 2018 yılında %7 ve 2022 yılında %8 oranında maddi yoksunluk yaşama olasılığı azalmaktadır. Böylece maddi yoksunluk yaşama olasılığı diğer mesleklere kıyasla en düşük olan mesleğin profesyonel meslek mensupları olduğu analizler neticesinde ortaya konmuştur. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan bireylerin diğer mesleklerde çalışanlara kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıkları 2013 yılında %30, 2018 yılında %17 ve 2022 yılında %20 oranında artmaktadır.

Çalışmanın ekler bölümünde ayrıntılı biçimde sunulan probit analizleri sonuçları da bu bölümdeki logit ve marjinal etkiler analizleri benzeştiğinden, yapılan logit ve marjinal etkiler analiz sonuçlarının çalışan bireylerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, çalışılan sektörler ve meslek grupları bağlamında sağlam ve tutarlı sonuçlar verdiğini göstermektedir.

6. ALTINCI BÖLÜM

6.1. TARTIŞMA ve SONUÇ

Geçmişten günümüze ülkelerin ortak amaçlarından birisi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması ve küresel bir sorun haline gelmiş olan yoksulluğun en aza indirme çalışmalarıdır. Yoksulluk, ülkelerin ekonomik gelişimine engel olan ve insanlığın yaşamını olumsuz yönde etkileyen önemli bir sorundur. Gelişmişlik seviyesinden bağımsız olarak ülkeler, çeşitli sosyal ve ekonomik politikalar izleyerek yoksullukla mücadele etmektedir. Ancak yoksulluk sınırının altında kalan bölgelere yeterli desteğin sağlanamaması yoksulluk ile mücadelede eksik kalmaktadır. Coğrafi dezavantaj, yetersiz eğitim düzeyi, artan sağlık problemleri ve işsizliğin yüksek olması toplumdaki yoksulluğu arttırabilmektedir (Ünlü, 2020). Özellikle kırsal alanlarda yaşayanlar, kentte yaşayanlara kıyasla yeterli derecede sağlık ve eğitim imkanlarından faydalanamamakta ve bu alanlardan yoksun kalmaktadırlar (Karcı ve Arlı, 2018; Tatlı vd., 2020). Sağlık ve eğitimde yapılacak iyileştirmeler ile bireylerin ihtiyaçlarını yeterli şekilde karşılamaları halinde yoksulluk oranları büyük ölçüde azaltılabilir (İncedal, 2013).

Maddi durum, yoksullukta takip edilen parametrelerden birisi olmakla birlikte, yoksullukla mücadele eden bireyin yaşadığı maddi yetersizlik, maddi yoksunluk ve sosyal dışlanmayı da beraberinde getirmektedir. Yoksulluk araştırmalarında, maddi yoksunluk önemli bir role sahiptir. Mitev (2012) göre, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde artan yoksulluk oranı maddi yoksunluğu da aynı şekilde arttırmaktadır.

Bireyin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri maddi yoksunluk üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Özellikle literatürde sıklıkla bahsedilen eğitim düzeyinin maddi yoksunluk üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek öneme sahiptir (Nelson, 2012; Kapar, 2012; Hick, 2013; Gedikoğlu 2015; Karcı ve Arlı, 2018; Ünlü, 2020; Özdamar vd., 2021; Uğur, 2023).

Bu çalışma temelinde, çalışan bireylerin maddi yoksunluğuna odaklanmıştır. Çalışmayanlara kıyasla maddi olarak refah seviyesi daha yüksek olarak algılanan çalışan bireylerin ilk bakışta maddi yoksunluk yaşamadığı ve/veya daha az yaşadığı düşünülebilir. Fakat çalışan bireylerin de maddi yoksunluk yaşayıp yaşamadığı,

Çalışanların sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerinin maddi yoksunlukta belirleyici olup olmadığı, çalışılan sektörün ve meslek grubunun maddi yoksunlukta etkisi de ayrıca incelenmelidir. Bu bağlamda, çalışmada çalışanların maddi yoksunlukları üç ayrı fazda analiz edilmiştir. İlk olarak sosyo-ekonomik ve demografik özelliklere odaklanılarak çalışan bireylerin eğitim, yaş, medeni durum, cinsiyet gibi özelliklerinin maddi yoksunlukta belirleyici olup olmadığı analiz edilmiştir. İkinci olarak, çalışılan sektörlerin maddi yoksunlukta ayırıcı bir etkisinin olup olmadığına odaklanılmıştır. Son olarak ise çalışan bireylerin çalıştıkları pozisyonların ve/veya meslek gruplarının maddi yoksunluk yaşayıp yaşamamada anlamlı bir etkisinin olup olmadığı analiz edilmiştir. Böylece alışma, çalışan bireylerin maddi yoksunluğunu çok boyutlu ve her yönüyle analiz etmeye odaklanmıştır. Ayrıca çalışmada birden fazla yıla odaklanılarak, yukarıda açıklanan boyutlarda incelenen maddi yoksunluğun, yıllar içindeki seyri de takip edilebilmiştir. Çalışmada TİİK 2013, 2018 ve 2022 GYKA mikro veri setleri kullanılmış ve veriler logit yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca analizlerin sağlamlığını da test edebilmek maksadı ile veriler probit yöntemi ile de analiz edilmiştir. İncelenen dönemin, COVID 19 pandemi dönemi öncesi ve sonrasını da içermesi dolayısı ile çalışan bireylerdeki maddi yoksunluğun pandemi öncesi ve sonrası arasında anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını da gösterir nitelikte olduğu dşnlmektedir.

Çalışmanın ilk fazında incelenen sosyo-ekonomik ve demografik özelliklere göre cinsiyetin maddi yoksunlukta anlamlı bir etkisinin olduğu yapılan analiz neticesinde ortaya konmuştur. Logit ve probit analiz sonuçları, kadınların erkeklere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılığının azaldığını göstermektedir. İlgili alan yazınında da benzer bulgular elde eden çalışmalar mevcuttur (rneğin, zdamar vd., 2021; Uğur, 2023). İlgili alan yazını, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bağlamında işgücü piyasasında kadınların erkeklere kıyasla daha düşük kazanç elde etmelerine rağmen daha fazla tasarruf yapabildiklerini vurgulamakta ve ayrıca hanehalkı reisi kadın olduğunda daha bilinçli harcamalar ve etkili tasarrufların yapılabilirdiğini vurgulamaktadır (Hick, 2013). Çalışmanın cinsiyet temelli sonuçları, yukarıda verilen bilgiler eşliğinde değerlendirildiğinde çalışan kadınların daha fazla sosyal dışlanmaya rağmen (İnak ve Kesgin, 2023) tasarruf yapabildikleri ve bu bağlamda görece maddi yoksunluk yaşama olasılıkları azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Burada önemle hatırlatılması gereken husus, çalışmanın çalışan bireylere odaklı olmasıdır. Çalışmayan ya da çalışamayan kadınlardaki maddi yoksunluğun erkeklere kıyasla dramatik ölçüde fazla olduğu ilgili

yazında da kabul edilen bir olgudur (Keser, 2019; Bodur ve Kumaş, 2021; Acungil ve Erol, 2021).

Bu çalışmanın sonuçları, bekarların evlilere kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının azaldığını göstermektedir. Ünver ve Alkan (2020) ve Uğur (2023) çalışmalarının sonuçları ile bu çalışmanın bulguları, medeni hale ilişkin benzer doğrultudadır. Kalabalık hane nüfusuna sahip evlilerin barınma, yeme-içme gibi temel ihtiyaçları dışında sosyal aktivitelere yeterince bütçe ayıramadıkları ve/veya zamanlarının kısıtlı olması nedeniyle maddi yoksunluk riski ve olasılığı da artış göstermiş olabilir.

Yaşa bağlı sonuçlar incelendiğinde benzer birçok çalışmanın (Örneğin, Erdoğan, 2002; Aydın ve Güloğlu, 2011; Karcı ve Arlı, 2018; Uğur, 2023) aksine bu çalışmada yaş arttıkça çalışan bireylerin maddi yoksunluk yaşama riskinin arttığı tespit edilmiştir. Orta yaş ve üzeri bireylerin genç yetişkinlere kıyasla sosyal dışlanmaya daha fazla maruz kaldığı, bunun da maddi yoksunluk riskini arttırdığı öne sürülmektedir (Aydın ve Sayılan, 2022). Bireylerin yaşı ilerledikçe maddi yükümlülüklerini arttıran ve sosyal hayattan uzaklaşmasına neden olan çeşitli faktörlerin maddi yoksunluk yaşama riskini arttırmış olabilir (İnak ve Kesgin, 2023).

Logit ve probit analizi sonuçları eğitim bağlamında incelendiğinde ise incelenen tüm yıllarda geçerli olmak üzere eğitim düzeyi arttıkça çalışan bireylerin maddi yoksunluklarının azaldığına işaret etmektedir. Alan yazınında da söz konusu örüntüyü destekler çok sayıda çalışma mevcuttur (Örneğin, Moreno vd., 2014; Soltes ve Ulman, 2015; Blatna, 2017; Nikoloski, 2021). Ayrıca, bu çalışmanın birinci fazında incelenen tüm bağımsız değişkenler arasında eğitimin marjinal etkisi oldukça öne çıkmaktadır. Özellikle eğitim düzeyi lisans ve üzeri olanlar ile bir okul bitirmeyenler kıyaslandığında, eğitim düzeyi lisans ve üzeri olan çalışan bireylerin diğerine kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılığı 2013 yılında yaklaşık %35, 2018'de %13 ve 2022 yılında ise yaklaşık %20 azalmaktadır. Lisans düzeyindeki bu yüksek marjinal etki, tüm bağımsız değişkenler arasındaki en majör etkidir. Böylece bu çalışma, iş hayatında eğitimin önemini ve yüksek eğitim düzeyine ulaşmış bir çalışan bireyin, diğerlerine nazaran sosyal ve maddi olarak farkındalık yaratabileceğini vurgulamaktadır. Lisans ve üzeri mezun olan çalışan bireylerin tasarruf yapmaları, mali durumlarını daha planlı ve hesaplı kullanmaları (Uğur, 2023), bilinçli harcama ve yatırım vb. gibi durumların maddi yoksunluğu azaltıcı etkisinin olduğu söylenebilir. Az gelişmiş ülkelerin daha fazla yoksulluk ve maddi

yoksunluk yaşamlarındaki temel sorunun bireylerin yetersiz eğitiminden kaynaklanmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının daha yoğun olarak yaşandığı coğrafyalarda eğitim alma hakkından mahrum bırakılan bireylerin arzu ettikleri yaşama ulaşamamaları, maddi yoksunluk yaşamlarına neden olabilmektedir.

Çalışmada, sağlık durumları iyi olanların kötü olanlara kıyasla daha az maddi yoksunluk yaşadığı tespit edilmiştir. Öznel sağlık durumu beyanı “iyi” olarak adlandıran bireylerin diğerlerine kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılığının daha düşük olabileceğini Toge ve Bell (2016) ve Beck ve diğerleri (2019)’de vurgulamışlardır.

Maddi yoksunlukta gelir elbette ki önemli bir parametredir. Bu çalışmanın sonuçları da literatürdeki birçok çalışmada olduğu gibi (Örneğin, Aslan, 2020; Ünver ve Alkan, 2020; Turgut, 2021; Aydemir ve Dilsiz, 2021), gelirin maddi yoksunluğu azaltıcı etkisini ortaya koymaktadır. Fakat bu çalışmanın birinci fazının sonuçları, gelirin maddi yoksunluğu azaltıcı etkisinin olduğunu göstermekle birlikte, gelirin doğrudan etkisinden daha marjinal etkili parametrelerin de olduğunu ortaya koymuştur. Çalışan bireyin artan geliri sayesinde maddi yoksunluk yaşama olasılığı azalabilir. Fakat maddi yoksunluk yaşama olasılığını düşürmede eğitim ve sağlık durumu gibi sosyo-ekonomik diğer parametrelerin etkisi de oldukça önemlidir.

Çalışmanın ikinci fazında maddi yoksunluğun çalışılan sektör özelinde farklılaşıp farklılaşmadığının tespitine odaklanılmıştır. Yapılan analizler özellikle bazı sektörlerin diğerlerine kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılığını düşürdüğünü, öte yandan bazı sektörlerde çalışmanın ise diğerlerine kıyasla maddi yoksunluğu arttırıcı bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda çalışma, sağlık ve eğitim sektöründe çalışmanın maddi yoksunluğu azaltıcı, imalat ve inşaat sektöründe çalışmanın ise maddi yoksunluğu arttırıcı etkisini vurgulamaktadır.

Sektörel ayrışmalar derinlemesine incelendiğinde eğitim sektöründe çalışan bireylerin diğer sektörde çalışanlara kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının 2013 yılında %22, 2018’de yaklaşık %7 ve 2022 yılında yaklaşık %9 oranında azaldığı görülmüştür. Fakat ortaya konan sonuçlar yıllar özelinde karşılaştırıldığında, eğitim sektöründe çalışmanın maddi yoksunluk yaşama olasılığındaki düşürücü etkisinin yıllar içinde azaldığı görülebilmektedir. Bir başka deyişle, eğitim sektöründe çalışanların maddi yoksunluk yaşama riski diğer çalışanlara kıyasla daima düşük olsa da yıllar içinde etki gücünü kaybetmiştir.

Sağlık sektörüne ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde, eğitim sektöründekine benzer bir örüntünün olduğu görülmüştür. Buna göre sağlık sektöründe çalışan bireylerin diğer sektörlerde çalışanlara kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıkları 2013 yılında %8, 2018’de yaklaşık %2 ve 2022 yılında %4 oranında azalmaktadır. Görüleceği üzere sağlık sektöründe çalışmanın da maddi yoksunluk yaşama olasılığını diğerlerine kıyasla azaltıcı etkisi görülebilir. Buna rağmen, çalışmaya konu olan sektörler arasındaki en pozitif ayrıştırıcı sektörün eğitim olduğu analiz sonuçlarından takip edilebilmektedir.

Maddi yoksunlukta diğerlerine göre negatif ayrışan sektörlerle odaklanıldığında, bu çalışmaya konu edilen sektörler arasında özellikle inşaat sektörünün öne çıktığı görülmüştür. İnşaat sektöründe çalışanların diğerlerine kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılığının 2013 yılında %22, 2018 yılında %11 ve 2022 yılında %20 oranında yükseldiği tespit edilmiştir. Kayalıdere ve Şahin (2014), eğitim düzeyine önem verilmeyen inşaat sektörü çalışanlarının maddi yoksunluk yaşama riskinin diğer sektörlerde çalışanlara nazaran oldukça yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Gözüak ve Ceylan (2021) ise bir başka perspektiften yaklaşarak inşaat sektöründe çalışanların çoğunun iş kazası sonucu sağlık problemleri nedeniyle yeterince çalışamamaları dolayısı ile maddi yoksunluklarının artabileceğini öngörmüşlerdir. İnşaat sektörü özelindeki sonuçlar, yıllar özelinde analiz edildiğinde başka bir noktayı daha aydınlatmaktadır. Özellikle 2013 ile 2018 yılları arasında inşaat sektöründe çalışanların maddi yoksunlukta hala dezavantajlı olduğu görülmekle birlikte etki gücünün görece azaldığı, fakat 2018’den 2022 yılına geçen sürede etki gücünün tekrar yükseldiği görülebilmektedir. Bir başka deyişle, ilk periyotta Türkiye’deki inşaat sektöründeki gelişme ile birlikte, sektör çalışanlarının ekonomik gücünün görece yükseldiği, fakat 2018 yılından sonra hem Türkiye’deki genel ekonomik görünümün hem de pandeminin etkisi ile inşaat sektörünün tekrar negatif ayrışarak sektör çalışanlarının maddi yoksunluk yaşama olasılığı yükselmiş olabilir. İnşaat sektörü ile birlikte imalat sanayinde çalışan bireylerin de diğer sektörlerle kıyasla maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının yükseldiği çalışma bulguları ile ortaya konmuştur. Marjinal etkiler göz önüne alındığında, her ne kadar etkisi inşaat sektörü kadar dramatik olmasa da imalat sektöründe çalışmanın da maddi yoksunlukta negatif durumu görülebilmektedir.

Çalışmanın üçüncü fazında maddi yoksunluk, çalışılan sektör boyutunda analiz edilmiş ve meslek grupları arasında maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının dramatik biçimde ayrıştığını ortaya koymuştur. Çalışma kapsamındaki logit, probit ve marjinal etkiler

analiz sonuçları, profesyonel meslek mensubu olan bireylerin ve yöneticilerin diğer mesleklerde çalışan bireylere nazaran maddi yoksunluk yaşama riskinin düşük olduğunu göstermektedir. Buna benzer bulgular elde eden Aydın (2012) çalışmasında yöneticilerin ve profesyonel meslek mensuplarının gelir dağılımındaki yerlerinin diğer meslek gruplarında çalışanlara kıyasla yüksek olduğunu belirtmektedir. İncelenen meslek grupları arasında profesyonel meslek grubuna mensup çalışanların (Örneğin, bilim, mühendislik, sağlık, eğitim, bilgi, iletişim, iş ve yönetimi, hukuk, sosyal ve kültür ile ilgili tüm profesyonel meslek mensupları) maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının diğerlerine nazaran daha az olduğu görülmüştür (Örneğin, Aydın, 2012; Selim ve Çomuk, 2017; Van, 2022) Buna göre, söz konusu gruptaki çalışanların maddi yoksunluk yaşama olasılıkları 2013, 2018 ve 2022 yıllarında sırası ile %30, %8 ve %11 oranlarında azalmaktadır. Benzer şekilde yöneticilik pozisyonunda çalışan bireylerin maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının ise diğerlerine kıyasla sırası ile %26, %7 ve %8 oralarında azalmaktadır. Bu iki meslek grubuna ait sonuçlar şu önemli sonucu göstermektedir. Çalışmanın ikinci fazındaki eğitim ve sağlık sektörlerindeki senaryoya benzer şekilde profesyonel meslek grubu ile yönetici olarak çalışan bireylerin maddi yoksunluk yaşama olasılıkları incelenen her dönemde diğerlerine düşüktür fakat söz konusu iş pozisyonlarının maddi yoksunluktan uzak tutma potansiyeli yıllar içinde dramatik ölçüde azalmıştır.

Logit ve probit analiz sonuçlarına göre nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların (Örneğin, temizlikçi, yardımcı, balıkçı, maden işçisi, inşaat işçisi, çöpçü ve sokaklarda satış yapanlar gibi nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar) daha fazla olmak üzere sanatkarların da diğerlerine nazaran maddi yoksunluk yaşama olasılıklarının arttığı benzer çalışmalarla aynı sonuçlara ulaşılmıştır (Örneğin, Aydın, 2012; Aslan, 2020; Van, 2022). Bu iki meslek grubunun diğer mesleklere nazaran 2018 sonrasında pandeminin ve genel ekonomik görünümün olumsuz etkilerini daha fazla hissettiği görülmektedir.

Eğitim düzeyi düşük olan nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar daha fazla maddi yoksunluk yaşamaktadırlar. Literatürde bu bulguları destekleyen benzer çalışmalarda olduğu gibi (Örneğin, Aydın, 2012; Aslan, 2020) nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar yoksullukla mücadele etmekte zorlanmakta, maddi yoksunluk yaşama olasılıkları yükselmektedir.

Toparlanacak olursa, çalışmada Türkiye'deki çalışan bireylerin maddi yoksunluklarının sosyo-ekonomik ve demografik belirleyicileri analiz edilmiş, çalışılan sektör özelinde maddi yoksunluğun farklılaşıp farklılaşmadığı tespit edilmiş ve maddi yoksunluğun işteki

pozisyon ve meslek gruplarına göre değişip değişmediği yapılan analizler ile ortaya konmuştur. Ayrıca çalışmada sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin, sektör ve çalışılan pozisyonların maddi yoksunluktaki etkilerinin yıllar içinde değişip değişmediği de bu çalışma ile tespit edilmiştir. Yukarıda açıklanan yönleri ile maddi yoksunluğu üç fazda ve çok boyutlu olarak ele alan çalışman ile alan yazınına ve ilgili alandaki politika yapıcılara katkı sunacağı düşünölmektedir. alışan bireylerdeki maddi yoksunluğu analiz edecek sonraki çalışmalar, analizlerine yeni değişkenler ekleyebilir, daha geniş bir yıl skalası seçilerek analizler genişletilebilir. Ayrıca yeni ölkeler de analizlere dahil edilerek Türkiye ve diğer ölkelerdeki maddi yoksunluklar karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Acungil, Y., & Erol, B. (2021). Kadın Yoksulluğu ve Kadın Yoksulluğunun Kentteki Yansımaları: Tokat İli Örneği. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 9(2), 125-145.
- Addabbo, T., GraciaFernandez, R., LlorcaRodriquez, C., & Maccagnan, A. (2015). Poverty and Material Deprivation in the Crisis: Italy and Spain. *Journal of Applied Economic Sciences*, 10(4), 34. doi:https://doi.org/10.1007/978-3-7908-2772-9_10
- Ajwad, M. İ., Simler, K., Azam, M., Dasgupta, B., Osmolovskiy, M. B., & Topinska, İ. (2013). Simulating Poverty In Europe: The Potential Contributions Of Employment and Education To Reducing Poverty and Social Exclusion by 2020. *World Bank Policy Research Working Paper 6660*. doi:<https://doi.org/10.1596/1813-9450-6660>
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(27).
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri. *Yokulluk Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri* (s. 1-32).
- Aliber, M. (2003). Chronic Poverty in South Africa: Incidence, Causes and Policies. *World Development*, 31(3), 473-490. doi:[https://doi.org/10.1016/s0305-750x\(02\)00219-x](https://doi.org/10.1016/s0305-750x(02)00219-x)
- Alı, S. F. (2021). *Sosyal Farkındalık ve Yoksulluk Arasındaki İlişkinin Analizi: Sudan Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı
- Alkire, S., & Santos, M. E. (2010). Acute Multidimensional Poverty: A New Index For Developing Countries. doi:<https://doi.org/10.2139/ssrn.1815243>
- Altan, Ö. Z. (2004). İstihdam Politikaları ve Yoksulluk. T. D. Konfederasyonu (Dü.), 1. *Ulusal Sosyal Politikası Kongresi "Yaşam Boyu Sosyal Koruma"*. içinde
- Andres, A. R., & Polat, B. (2017). Trade Openness, Labour Market Rigidity and Economic Growth: A Dynamic Panel Data Analysis. *The Economic and Labour Relations Review*, 28(4), 555-564. doi:<https://doi.org/10.1177/1035304617722904>
- Apak, E., Apak, H., & Doğan, B. (2021). Kırsal Alanda Yaşayan Yaşlılarda Sosyal Dışlanma: Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkiler. *Akademik MATBUAT*, 5(2), 143-164.

- Arabacı, R. Y. (2019). Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 123-140. doi:<https://doi.org/10.32331/sgd.582630>
- Arslan, H. (2016). Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğini Kırsal Yoksulluk Perspektifinden Anlamak. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(4). doi:10.24289/ijsser.278990
- Aslan, G. (2020). İşgücü Piyasası Durumu, İstihdam ve Maddi Yoksunluğun Algılanan Sağlık Üzerine Etkileri. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 11(1), 53-68.
- Aydemir, E., & Dilsiz, V. (2021). Dijital Ödeme Sistemleriyle Kayıt Dışı Ekonominin Ortadan Kaldırılması ve Artagan Projesi. *İstanbul Marka Bilim Topluluğu*.
- Aydın, A., & Sayılan, A. A. (2022). 65 Yaş ve Üstü Bireylerin Sosyal Dışlanma ile Başarılı Yaşlanma Durumları Arasındaki İlişki. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 15(2), 52-56. doi:<https://doi.org/10.46414/yasad.1184822>
- Aydın, K., & Güloğlu, T. (2011). Türkiye'de Nispi Yoksulluğun Sosyo-ekonomi Analizi. 60, s. 89-118. İstanbul: İstanbul University.
- Aydın, K. (2012). Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımı Sosyo-Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1(32), 147-166.
- Aydın, K. (2019). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yoksulluk Riski ve Sosyal Dışlanma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(38), 13-31. doi:<https://doi.org/10.35343/kosbed.646243>
- Aydın, K., & Güloğlu, T. (2021). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yaşlı Yoksulluğu. *Sosyoekonomi*, 29(48), 473-488. doi:<https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2021.02.22>
- Aytaç, Ö., & Akdemir, O. İ. (2003). Türkiye'de Yeni Kentli Yoksulluk Sorunu. Y. Sempozyumu (Dü.). içinde 2, s. 50-77. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Beck, A. F., Brokamp, C., Goyal, N. K., Greenberg, J. M., Hall, E. S., & Ryan, P. (2019). Material Community Deprivation and Hospital Utilization During the First Year of Life: An Urban Population-Based Cohort Study. *Annals of Epidemiology*, 30, 37-43. doi:<https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2018.11.008>

- Bedük, S. (2018). Understanding Material Deprivation for 25 EU Countries Risk and Level Perspectives, and Distinctiveness of Zeros. *European Sociological Review*, 34(2), 121-137. doi:<https://doi.org/10.1093/esr/jcx089>
- Berthoud, R. (2014). Diverse Disability. *ISER Working Paper Series*.
- Bilgiç, D. (2020). *Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluk: Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Sosyal Yardımların ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkileri*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bjarnason, T., & Sigurdardottir, T. J. (2003). Psychological Distress During Unemployment and Beyond: Social Support and Material Deprivation Among Youth in Six Northern European Countries. *Social Science and Medicine*(56), 973-985. doi:[https://doi.org/10.1016/s0277-9536\(02\)00109-0](https://doi.org/10.1016/s0277-9536(02)00109-0)
- Blatna, D. (2017). AB Ülkelerinin Maddi Yoksunluk Oranlarının Analizi. *Uluslararası İstatistik ve Ekonomi Günleri*, (s. 133-142).
- Bodur, N. D., & Kumaş, H. (2021). Türkiye'de Emekli Bireylerin İşgücü Piyasasına Katılımını Belirleyen Faktörler: Mikro Ekonomik Bir Analiz. *Emek Araştırma Dergisi*, 12(19).
- Bossert, W., Chakravarty, S. R., & D'Ambrosio, C. (2012). Multidimensional Poverty and Material Deprivation Multidimensional Poverty and Material Deprivation. *Review of Income and Wealth*, 59(1), 29-43.
- Bölükbaşı, B. (2008). *Türkiye'de Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi.
- Canbay, T., & Selim, S. (2010). Türkiye'de Hanehalkı Yoksulluğu. *Ege Akademik Bakış*, 10(2), 627-649. doi:<https://doi.org/10.21121/eab.2010219640>
- Cheung, K. C.-K., Chan, W. S., & Chou, K. L. (2019). Hong Kong'da Maddi Yoksunluk ve Çalışan Yoksullar. *Sosyal Göstergeler Araştırması*, 145, 39-66. doi:<https://doi.org/10.54752/ct.1191457>
- Coşkun, N. (2012). Türkiye'de Yoksulluk: Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Profili. *Discussion Paper*(59).
- Çekici, O., & Bayrakçı, E. (2024). Yoksullukla Baş Etmede Sürdürülebilir Tarım Politikaları. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 87-100.

- Çelik, K., Vural, İ. Y., & Tuncer, G. (2017). Dünya'da ve Türkiye' Yoksulluğun Genel Görünümü: 2002 Sonrası Döneme İlişkin Bir Değerlendirme. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41-79.
- Çınar, F. (2023). The Relationship Between Poverty and İnflation and İnterest in Turkey. *Journal of Current Researches Social Sciences*, 13(4), 431-454.
- Dal, R., & Temiz, N. (2023). Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Kurumlarının Etkinliği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2(77), 1287-1322. doi:<https://doi.org/10.54752/ct.1280837>
- Doğan, İ. (2015). Sosyal Dışlanma ve İnsan Onuruna Yakıdır İş: Yoksunlukların Algılanması. *Journal of Social Policy Conferences*, 69, s. 135-158.
- Dudek, H. (2019). Country-Level Drivers of Severe Material Deprivation Rates in the EU. *Ekonomicky Casopis*, 67(1), 33-51.
- Dumiter, F. C., Jimon, S. A., & Baltes, N. (2021). Macroeconomic İmpact of Pension System Upon Private Pension Funds Scheme. Empirical Evidence from Central and Eastern European Countries. *Studia Universitatis, Vasile Goldis, Arad-Economics Series*, 31(2), 1-19. doi:<https://doi.org/10.2478/sues-2021-0006>
- Elveren, A. Y., & Özgür, G. (2016). The Effect of İnformal Economy in İncome İnequality: Evidence from Turkey. *Panoeconomicus*, 63(3), 293--312. doi:<https://doi.org/10.2298/pan1603293e>
- Emeç, H., Birecikli, Ş. Ü., & Balaylar, N. A. (2021). Türkiye'de Genç İşsizliğinin Profili: Panel Logit Model Tahmini. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*, 5(2), 137-154.
- Ensari, S. (2010). TÜİK'in Yoksulluk Analizleri Üzerine. *Maliye Finans Yazıları*, 24(87).
- Erdem, T. (2006). Yoksulluk, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler. (32).
- Erdoğan, G. (2002). Türkiye'de ve Dünya'da Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. içinde Ankara: Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Erkoç, B., & Güngör, F. (2019). Yalova Halkının Sosyal Dışlanma Algıları İle İyilik Halleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 142-150. doi:<https://doi.org/10.33692/avasyad.595483>

- Es, M., & Güloğlu, T. (2004). Bilgi Topluma Geçişte Kentlileşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 79-93.
- Es, M., & Şengül, R. (2007). Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Gebze Örneği. İ. 3. Kongresi (Dü.). içinde, (s. 353-374).
- Fontaine, A. S. (2018). Growing Up in the Face of Economic Hardship: The Effects of Job Loss, Material Deprivation, Subjective Financial Stress on Children and Parents. *Diss Duke University*.
- Fusco, A., Guio, A. C., & Marlier, E. (2010). Characterising the Income Poor and the Materially Deprived in European Countries. *Income and Living Conditions In Europe*, 133-153.
- Fusco, A., Guio, A. C., & Marlier, E. (2011). Income Poverty and Material Deprivation in European Countries. *CEPS\INSTEAD*.
- Fusco, A., Guio, A. C., & Marlier, E. (2013). Building a Material Deprivation Index in a Multinational Context: Lessons from the EU Experience. *Poverty and Social Exclusion Around the Mediterranean Sea*, 43-71.
- Gazareth, P., & Iglesias, K. (2017). Material Deprivation 1999 to 2013 in Switzerland: How Index Construction Impacts On Measured Patterns Of Evolution. *FORS Working Papers Series*, 2.
- Gedikoğlu, G. (2015). *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele: Biga Örneği*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat.
- Giugni, M., & Grasso, M. (2016). How Civil Society Actors Responded to the Economic Crisis: The Interaction of Material Deprivation and Perceptions of Political Opportunity Structures. *Politics&Policy*, 44(3), 447-472.
- Gölçek, A. G., & Organ, İ. (2023). Yoksulluk Paradigmalarının Evrimi: Tarihsel ve Kavramsal İnceleme. *Politik Ekonomik Kuram*, 69-93. doi:<https://doi.org/10.30586/pek.1318672>
- Gökbayrak, Ş. (2003). *Belediyeler, Özelleştirme ve Çalışma İlişkileri*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi:12.
- Gözüak, M. H., & Ceylan, H. (2021). Türkiye'de İnşaat Sektöründe Meydana Gelen İş Kazalarının İş Sağlığı ve İş Güvenliği Bağlamında Analizi: Güncel Eğilimlere Genel Bir Bakış. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8(2), 133-143.

- Gujarati, D. N. (2004). *Basic Econometrics* (4 b.). New York, Tata McGraw Hill.
- Gugushvili, A. (2011). Material Deprivation, Social Class and Life Course in the Balkans, Eastern Europe and Central Asia. *Studies of Transition States and Societies*, 3(1), 39-54.
- Gülcan, E., & Yeşilkaya, F. (2023). Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluğun Suçluluk Oranına Etkisine Yönelik Bir Araştırma. *Araştırma Makalesi*. doi:<https://doi.org/10.54752/ct.1421769>
- Güldiken, N. (2020). *Çalışma Sosyolojisi* (2 b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Danışmanlık.
- Haralambos, M., & Holborn. (1995). *Sociology Themes and Perspectives*. London: Collins Educational.
- Harrison, A. (2007). Globalization and Poverty: An Introduction. *Globalization and Poverty Chicago University*. doi:Harrison, A. (2007). Globalization and Poverty: An Introduction. Globalization and Poverty Chicago University.
- Hazman, G. G. (2010). Kentsel Yoksulluk Sorunu ve Belediyelerin Rolü. *Türk İdare Dergisi*, 467, 135-152.
- Hekimler, O. (2012). Yoksulluk mu Yoksunluk mu? Sosyal Dışlanma Üzerine Bir Değerlendirme. *Tekirdağ S.M.M.M. Odası Sosyal Bilimler Dergisi*(1).
- Hick, R. (2013). Poverty, Preference of Pensioners?: Measuring Material Deprivation in the UK. *Fiscal Studies*, 34(1), 31-54. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1475-5890.2013.00176.x>
- Hulme, D., & Shepherd, A. (2003). Conceptualizing Chronic Poverty. *World Development*, 31(1), 403-423. doi:[https://doi.org/10.1016/s0305-750x\(02\)00222-x](https://doi.org/10.1016/s0305-750x(02)00222-x)
- İnak, A., & Kesgin, B. (2023). Çalışan Yoksulların Sosyal Dışlanma Düzeylerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: Bingöl İli Örneği. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 479-491. doi:<https://doi.org/10.29029/busbed.1299328>
- İncedal, S. (2013). *Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Boyutları ve Müdahale Araçları*. Uzmanlık Tezi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.
- Kakwani, N., Soares, F., & Son, H. H. (2006). Cash Transfers for School-Age Children in African Countries: Simulation of Impacts on Poverty and School Attendance. *Development Policy Review*, 24(5), 553-569. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1467-7679.2006.00347.x>

- Kapar, R. (2012). Ekonomik Krizlerin Çalışanların Sağlığı ve Güvenliği Üzerindeki Etkisi. *Çalışma ve Toplum*, 3(34), 73-100.
- Kapar, R. (2023). Türkiye'de Çalışanların Yoksulluğu, Yoksunluğu ve Sosyal Dışlanmaları. *Reflektif Journal of Social Sciences*, 4(2), 279-308. doi:<https://doi.org/10.47613/reflektif.2023.106>
- Karadağ, M. A., & Saraçoğlu, B. (2015). Çok Boyutlu Yoksulluk Analizi: Türkiye- AB Karşılaştırması. *Amme İdare Dergisi*, 48(4), 129-159.
- Karagöz, S. (2020). Sosyal Politika Açısından Kayıt Dışı Ekonominin Önemi. *İstanbul İktisat Dergisi*, 70(2), 481-507. doi:<https://doi.org/10.26650/istjecon2020-828581>
- Karcı, Z., & Arlı, N. B. (2018). Maddi Yoksunluğu Etkileyen Değişkenlerin Lojistik Regresyon Analizi ile Belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1039-1048.
- Kardam, F., & Yüksel, İ. (2004). Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk. *Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies*, 26, 45-72.
- Kartal, N., & Demirhan, Y. (2014). Türkiye'de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 135-154.
- Kaya, E. (2009). *Yoksullukla Mücadele Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*. Uzmanlık Tez, TC. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kaya, Z. (2012). *Türkiye'de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul.
- Kayalıdere , G., & Şahin, H. (2014). Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 57-75.
- Kaygısız, K. F. (2023). *Sansürlü Panel Kantil Regresyon Yönteminde Asimetrik Bağlantı Fonskiyonu Yaklaşımı: Türkiye'de Maddi Yoksunluk İndeksi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi.
- Kerbo, H. R. (1996). *Social Stratification and Inequality* (3 b.). USA: Mc Graw Hill.

- Keser, E. N. (2019). Türkiye'de Yaşlı Yoksulluğu Sorununa Yönelik Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 739-764. doi:<https://doi.org/10.33417/tsh.572234>
- Kiely, R. (2005). Globalization and Poverty, and The Poverty of Globalization Theory. *Current Sociology*, 53(6), 895-914. doi:<https://doi.org/10.1177/0011392105057154>
- Köroğlu, İ. S. (2022). Yeni Yoksulluk Türleri ve Sosyal Dışlanma. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 100-116. doi:<https://doi.org/10.52835/19maysbd.1011941>
- Kule, H., & Es, M. (2005). Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği. J. o. Conferences (Dü.). içinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/9135>
- Küçükşen, K. (2017). Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Sosyal Dışlanma Algısı Üzerine Nitel Bir Çalışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2399-2413.
- Levent, C., & Arvas, M. A. (2019). Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Bölgesel Yoksulluğa Etkisi: Düzey-1 Bölgeleri Üzerine Panel Veri Analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(46), 171-194.
- Malak, M. (2023). Türkiye Kapsamında Yoksulluk Üzerine Bir İnceleme. *Kapanaltı Muhasebe Finans Ekonomi Dergisi*(3), 53-71.
- Matkovic, T., Zoran, S., & Sinisa, Z. (2007). İnequality, Poverty and Material Deprivation in New and Old Members of European Union. *Croatian Medical Journal*, 48(5), 636.
- Memiş, H. (2014). Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1).
- Mitev, M. G. (2012). Material Deprivation, Poverty and Social Exclusion İn Macedonia. *Friedrich Ebert Stiftung*, 59-62.
- Moreno, P., Egido, M. A., & Martin, B. (2014). Country Differences in Material Deprivation in Europe. *Income and Wealth*, 60(4), 802-820. doi:<https://doi.org/10.1111/roiw.12030>
- Nelson, K. (2012). Counteracting Material Deprivation: The Role of Social Assistance in Europe. *Journal of European Social Policy*, 22(2), 148-163. doi:<https://doi.org/10.1177/0958928711433658>
- Nieuwenhuis, R., & Maldonado, L. C. (2018). The Triple Bind Of Single-Parents Families. *Resources, Employment and Policies To Improve Wellbeing* (s. 1-28). içinde Chicago: Policy Press. doi:<https://doi.org/10.2307/j.ctt2204rvq.7>

- Nikoloski, D. (2021). Material deprivation and employment status in post-transition: Evidence from North Macedonia. *Macedonia. SEER Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 24(1), 135-152. doi:<https://doi.org/10.5771/1435-2869-2021-1-135>
- Nolan, B., & Whelan, C. T. (2010). Using Non-Monetary Deprivation Indicators To Analyze Poverty And Social Exclusion: Lessons From Europe. *Journal of Policy Analysis And Management*, 29(2), 305-325. doi:<https://doi.org/10.1002/pam.20493>
- Notten, G., & Guio, A. C. (2020). At the Margin: By How Much Do Social Transfers Reduce Material Deprivation in Europe? *Luxembourg: Publications Office of the European Union*.
- Oppenheim, C., & Harker, L. (1996). *Poverty: The Facts* London Child Poverty Action Group. Londra.
- Oxford. (2022). *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (10 b.). Oxford: Oxford Yayınları.
- Özdamar, Ö., Kılınç, Z. S., & Giovanis, E. (2021). Türkiye'de İşsizliğin Ekstra Maliyeti ve İşsizlik Ödeneklerinin Maddi Yoksunluk Üzerine Etkisi. *İzmir İktisat Dergisi*, 36(3), 535-554. doi:<https://doi.org/10.24988/ije.202136303>
- Özdemir , B. (2014). *Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü.*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı.
- Özdemir, A., & İnce, G. D. (2021). OECD Ülkelerinde Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerine Etkisi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4(71), 2633-2658.
- Özel, M. (2015). Kentsel Yoksulluk ve Türkiye'de Yerel Yönetimlerin İşlevleri. *İdealkent*, 6(16), 155-181.
- Özgüler, V. C. (2014). *Gelir, Servet ve Yoksulluk*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Özsoy , E. (2003). Kalkınma-Yoksulluk İkilemi ve Türkiye. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 5(1).
- Öztürk, Ş. (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları. *Journal of International*, 1(5).

- Pağır, A. B. (2020). *Yoksulluk Sorunu ve İstanbul'da Yaşayan Bireylerin Yoksulluk Algısı Üzerine Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Papadopoulos, F., & Tsakloglou, P. (2016). Chronic Material Deprivation and Long-Term Poverty in Europe in the Pre-Crisis Period. *IZA Discussion Papers*. doi:<https://doi.org/10.2139/ssrn.2742539>
- Piachaud, D. (1987). Problems in the Definition and Measurement of Poverty. *Journal of Social Policy*, 16(2), 147-164. doi:<https://doi.org/10.1017/s0047279400020353>
- Saçlı, A. (2019). Türkiye'de Kentsel Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Sağlam, B., & Uğur, M. S. (2023). Türkiye'de Kronik Yoksulluğun Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 19(4). doi:<https://doi.org/10.17130/ijmeh.1309708>
- Saltkjel, T., & Heimonen, M. (2016). Welfare Generosity in Europe: A Multi-Level Study of Material Deprivation and Income Poverty Among Disadvantaged Groups. *Social Policy&Administration*, 51(7), 1287-1310. doi:<https://doi.org/10.1111/spol.12217>
- Santrock, J. W. (2001). *Educational Psychology*. New York: McGrae Hill Higher Education.
- Sehrawat, M., & Giri, A. K. (2015). Financial Development, Poverty and Rural-Urban Income İnequality: Evidence From South Asian Countries. *Quality&Quantity*, 50, 577-590. doi:<https://doi.org/10.1007/s11135-015-0164-6>
- Selim, S., & Çomuk, P. (2017). Yoksunluk Yaşayan Bireyler Sosyal Dışlanmaya Maruz Kalır Mı? Türkiye Örneği. İ. C. Research (Dü.). içinde, 3. Roma. doi:<https://doi.org/10.24289/ijsser.315959>
- She, P., & Livermore, G. A. (2009). Long-Threm Poverty and Disability Among Working-Age Adults. *Journal of Disability Policy Studies*, 19(4), 244-256. doi:<https://doi.org/10.1177/1044207308314954>
- Sigeze, Ç., & Şengül, S. (2018). Türkiye'de Yoksulluğun Rassal Etkiler Multinomial Logit Model İle İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 503-521. doi:<https://doi.org/10.16953/deusosbil.413034>

- Sipahi, E. B. (2006). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 172-189.
- Soltes, E., & Ulman, P. (2015). Material Deprivation İn Poland and Slovakia-a Comparative Analysis. *Krakov Review of Economics of Management*, 11(947), 19-36. doi:https://doi.org/10.15678/znuek.2015.0947.1102
- Söylemez, S. (2009). *Küreselleşen Dünyada Yoksulluk Sorununun İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi.
- Stankovičová, Ĭ. (2013). Trend Analysisi of Monetary Poverty Measures in the Slovak and Czech Republic. *In the 7 th International days of Statistic and Economics*.
- Şahin, S., & Ahlatci, D. (2021). Yoksullukla Mücadele Sosyal Güvenlik Harcamalarının Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 24(2). doi:https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.886264
- Şahin, T. (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk ilişkisi. *Yardım ve Dayanışma*.
- Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk Kavramsal, Nedenler, Politikalar ve Temel Eğilimler*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Tatlı, H., Koç, B., Barak, D., & Polat, M. (2020). *Kırsal ve Kentsel Yoksulluk Göstergeleri Üzerine Bir Analiz*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Temiz, H. E. (2008). Dünya'da Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Çalışma ve Toplum*.
- TDK. (2023). *Türkçe Sözlük* (12 b., Cilt 2). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toge, A. G., & Bell, R. (2016). Material Deprivation in Health: A Longitudinal Study. *BMC Public Health*, 16, 1-8. doi:https://doi.org/10.1186/s12889-016-3327-z
- Topgül, S. (2013). Türkiye' Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1).
- Townsend, P. (1979). Poverty İn The Kingdom: A Survey of Household Resources. *Univ of California Press*, 16(2), 125-146. doi:https://doi.org/10.1525/9780520325760

- Townsend, P. (1987). Deprivation. *Journal of Social Policy*, 16(2), 125-146. doi:<https://doi.org/10.1017/s0047279400020341>
- Turgut, M. (2021). Türkiye'nin Maddi Yoksunluk Oranındaki Değişiminin İncelenmesi. *International Journal of Financial Economics and Banking Practices*, 2(1), 63-108.
- Türk, T. (2014). *2000 Sonrası Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat.
- Uğur, Z. (2017). Türkiye'de Kadın Yoksulluğu ve Yoksunluğu. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 168-199. doi:<https://doi.org/10.21798/kadem.2018236596>
- Uğur, M. S. (2023). Türkiye İçin Gelir Yoksulluğu ve Maddi Yoksunluğun Belirleyicileri: Çok Durumlu Probit Modeli. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 224-240. doi:<https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1177542>
- Ulu, A. S. (2021). İnsan Hakları Bakış Açısı İle Türkiye'de Yoksulluk İstatistikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Hak-iş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 10(28), 537-555. doi:<https://doi.org/10.31199/hakisderg.991898>
- UNDP. (1997). *Human Development Report*. Oxford University Press, Oxford.
- Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2).
- Ünlü, A. (2020). Türkiye'de Dezavantajlı Bölgelerinde Yoksulluk Olgusu. *The Journal of Social Science*, 4(7). doi:<https://doi.org/10.30520/tjsosci.657156>
- Ünsal, A. (2023). *Geçiş Ekonomilerinde Finansal Gelişme Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi: Panel Veri Analizi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bilim Dalı.
- Ünver, Ş., & Alkan, Ö. (2020). Türkiye'de Bireylerin Maddi Yoksunluk Durumlarını Etkileyen Faktörlerin Modellenmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(2), 1334-1370. doi:<https://doi.org/10.15295/bmij.v8i2.1457>
- Van, M. H. (2022). Türkiye'de Yoksulluğun Mikro Düzeyde Belirleyicileri: Kantil Regresyon Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 105-129. doi:<https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1151890>

- Whelan, C. T., & Maitre, B. (2012). Understanding Material Deprivation in Europe: A Multilevel Analysis. *Gini Discussion Paper* 37.
- Yakışık, H., & Zülfikar, B. Ş. (2013). 2000 Sonrası Türkiye'de Kırsal ve Kentsel Yoksulluk: Kırsal Yoksullukla Mücadele Uygulama Örnekleri. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 17(2), 29-49.
- Yayla, R. (2018). *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi.
- Yüceşahin, M. M., & Özgür, M. E. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yeniden Oluşu: Süreçler ve Mekansal Örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2), 15-35. doi:<https://doi.org/10.1501/0005001>
- Zaidi, A. (2012). Exclusion From Material Resources: Poverty And Deprivation Among Older People In Europe. *The Policy Press*, 71-88. doi:<https://doi.org/10.46692/9781447307419.006>

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Avrupa Komisyonu. (2010). *Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Avrupa Platformu*. Erişim: 25 Haziran 2024
https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/avrupa_komisyonu_yoksulluk_ve_sosyal_dislanma_ile_mucadele_kapsaminda_yeni_bir_rapor_yayinladi.pdf adresinden alındı
- Cebeci, F., & Çakılcıoğlu, M. (2003). Kent Planları Kent Yoksulluğunu Önlemede Bir Araç Olarak Kullanılabilir mi?: Erişim: 30 Haziran 2024 <http://www.kentliorg/> adresinden alındı
- Deutsch, J., Guio, A. C., Pomati, M., & Silber, J. (2015). *Material Deprivation in Europe: Which Expenditures Are Curtailed First?* Online Research Cardiff Erişim: 20 Ağustos 2023, <https://orca.cardiff.ac.uk/> adresinden alındı
- Dünya Bankası. (1990). World Bank Development Report 1990 Poverty: Erişim: 10 Mart 2024

<https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/424631468163162670/world-development-report-1990-poverty> adresinden alındı

Dünya Bankası. (2008). Document of World Bank Erişim: 10 Mart 2024

<https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/452391468323718231/the-world-bank-annual-report-2008-year-in-review> adresinden alındı

Guio, A. C., Marlier, E., Gordon, D., Fahmy, E., & Nandy, S. (2016). *Improving The Measurement of Material Deprivation at EU Level* . Online Research Cardiff Erişim: 19 Ağustos 2023 <https://orca.cardiff.ac.uk/> adresinden alındı

OECD. (2021). Poverty Gap Erişim: 1 Temmuz 2024 <https://www.oecd.org/en/data/indicators/poverty-gap.html> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Erişim: 5 Mart 2024 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2013-16083> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Erişim: 29 Mart 2024 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022a). 07 10, 2023 tarihinde Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti: Erişim: 3 Ağustos 2023, Veri Seti: https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/Mikro_Veri adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022b). Gelir ve Dağılımı İstatistikleri : Erişim: 10 Mayıs 2024 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2022-49745> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022c). Yoksulluk ve Yaşam Koşulları Araştırması. Erişim: 12 Mayıs 2024 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2022-49746> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023a). Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri Erişim: 1 Nisan 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53713> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023b). Gelir ve Dağılım İstatistikleri Gini Katsayısı: Erişim 10 Nisan 2024

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2023-53711>

adresinden alındı

UNDP. (2022). 2022 Çok Boyutlu Yoksuluk Endeksi: Erişim: 1 Temmuz 2024

<https://www.undp.org/tr> adresinden alındı

UNDP. (2023). Çok Boyutlu Yoksulluk Erişim: 1 Temmuz 2024 <https://www.undp.org/>

adresinden alındı

Uysal, G., & Genç , Y. (2019). *Bahçeşehir Üniversitesi*. Üç Çocuktan Biri Şiddetli Maddi Yoksunluk İçinde Büyüyor Erişim: 20 Haziran 2024

[https://betam.bahcesehir.edu.tr/2019/04/uc-cocuktan-biri-siddetli-maddi-yoksunluk-](https://betam.bahcesehir.edu.tr/2019/04/uc-cocuktan-biri-siddetli-maddi-yoksunluk-icinde-buyuyor/)

[icinde-buyuyor/](https://betam.bahcesehir.edu.tr/2019/04/uc-cocuktan-biri-siddetli-maddi-yoksunluk-icinde-buyuyor/) adresinden alındı

Williams, R. (2018). *Marginal Effects for Continuous Variables*. Erişim: 10 Nisan

<http://www3.nd.edu/~rwilliam/> adresinden alındı

EKLER

EK-1 Sosyo-ekonomik ve Demografik Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Probit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>2013</i>		<i>2018</i>		<i>2022</i>	
Maddi Yoksunluk	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>
Cinsiyet: Kadın	-.381*** (.05)	-0.091 *** (.011)	-.43*** (.071)	-.039*** (.006)	-.378*** (.066)	-.043*** (.007)
Yaş: 45+	.123** (.056)	0.030** (.014)	.336*** (.072)	.038*** (.009)	.073 (.066)	.009 (.009)
Medeni Durum						
Bekarlar	-.667*** (.05)	-0.160*** (.011)	-.514*** (.071)	-.047*** (.006)	-.619*** (.07)	-.0709*** (.007)
Eşi ölmüş, boşandı	-.157 (.097)	-0.037 (.023)	.129 (.118)	.0136 (.013)	-.082 (.113)	-.010 (.013)
Eğitim Durumu						
İlköğretim	-.644*** (.08)	-0.138 *** (.0144)	-.797*** (.103)	-.084*** (.011)	-.871*** (.112)	-.010*** (.012)
Lise	-1.174*** (.087)	-0.268*** (.016)	-1.404*** (.116)	-.122*** (.010)	-1.357*** (.118)	-.157*** (.013)
Lisans ve üzeri	-1.615*** (.101)	-0.352*** (.017)	-1.684*** (.13)	-.137*** (.012)	-1.828*** (.129)	-.214*** (.018)
Sağlık Durumu						
Orta	-.537*** (.105)	-0.119*** (.021)	-.409*** (.138)	-.035*** (.010)	-.37** (.146)	-.041** (.014)
İyi	-.786*** (.106)	-0.206*** (.028)	-.646*** (.147)	-.081*** (.022)	-.817*** (.161)	-.130*** (.031)
Kronik	-.007 (.06)	-0.002 (.015)	.028 (.086)	.003 (.009)	.064 (.091)	.008 (.012)
Gelir	0*** (0)	-0.000013*** (6.76e-07)	0*** (0)	-3.58e-06*** (2.72e-07)	0*** (0)	-2.24e-06*** (1.61e-07)
_cons	2.168*** (.132)		1.266*** (.179)		1.752*** (.197)	
Gözlem	6317		7049		6213	

EK-2 Sektör Farklılıkların Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Probit Model ve Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları

	2013		2018		2022	
<i>Değişkenler (Sektörler)</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>
İmalat	.14*** (.046)	.0483*** (.016)	.1 (.061)	.014 (.009)	.121** (.059)	.021** (.011)
İnşaat	.604*** (.056)	.223*** (.022)	.59*** (.077)	.110*** (.019)	.82*** (.078)	.204*** (.025)
Eğitim	-.778*** (.07)	-.219*** (.015)	-.792*** (.126)	-.066*** (.006)	-.745*** (.105)	-.087*** (.008)
Sağlık	-.25*** (.08)	-.080*** (.024)	-.142 (.097)	-.018 (.0110)	-.296*** (.097)	-.043*** (.012)
Hizmet	.012 (.049)	.004 (.017)	.111* (.066)	.015 (.010)	.153** (.064)	.027** (.0119)
_cons	-.501*** (.028)		-1.496*** (.039)		-1.315*** (.037)	
Gözlem	6317		7049		6213	

EK-3 Meslek Farklılıklarının Maddi Yoksunluğa Olan Etkisinin Probit Model ve Marjinal Etkileri Analiz Sonuçları

	2013		2018		2022	
<i>Değişkenler (Meslekler)</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>	<i>Probit Model</i>	<i>Marjinal Etkiler</i>
Yönetici	-1.067*** (.132)	-.242*** (.019)	-1.271*** (.319)	-.072*** (.005)	-.726*** (.168)	-.078*** (.011)
Profesyonel Meslek	-1.249*** (.083)	-.29*** (.012)	-.995*** (.129)	-.074*** (.005)	-.984*** (.107)	-.104*** (.007)
Hizmet ve Satış	.296*** (.049)	.089*** (.015)	.271*** (.066)	.036*** (.009)	.269*** (.064)	.045*** (.011)
Sanatkarlar	.585*** (.052)	.182*** (.016)	.514*** (.071)	.077*** (.013)	.571*** (.071)	.109*** (.016)
Nitelik Gerektirmeyen	.97*** (.053)	.316*** (.017)	.899*** (.071)	.162*** (.017)	.906*** (.068)	.197*** (.018)
_cons	-.652*** (.032)		-1.6*** (.045)		-1.403*** (.044)	
Gözlem	6317		7049		6213	

ÖZGEÇMİŞ	
Adı Soyadı	Tülin TURGUT
Orcid Numarası	0009-0008-6158-6056
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	10597120
Lise	Ordu Atatürk Anadolu Sağlık Meslek Lisesi/ Hemşirelik
Lisans	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/ Uluslararası Ticaret
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi/ İktisat Anabilim Dalı